KA SNGITHIANG I.

NE

KA KOT-PULE SKUL-PDENG,

KLASS V & VI,

NA KA BYNTA

KI SKUL KHASI

DA

U D. NIHON SINGH WAHLANG.

U Nongthoh ka 'Model English Translation,' 'Ki Khasi Poems Ne Ki Sur Khasi,' 'New English Primer With Khasi,' 'Kot Khasi Nyngkong,' 'Sngithiang,' bad kiwei-kiwei.

Published by the Author.

First Edition.

All rights reserved.

Dor T. 1/8/- Kawei.

Printed at the K. J. Presbytorian Press, Shillong.

28 OCT 1988 SECTION

KA SNGITHIANG I.

NE

KA KOT-PULE SKUL-PDENG,

KLASS V & VI

NA KA BYNTA

KI SKUL KHASI

DA

U D. NIHON SINGH WAHLANG.

U Nongthoh ka 'Model English Translation,' 'Ki Khasi Poems Ne Ki Sur Khasi,' 'New English Primer With Khasi,' 'Kot Khasi Nyngkong,' 'Sngithiang,' bad kiwei-kiwei.

Published by the Author.

First Edition

All rights reserved.

Printed at the K. J. Presbyterian Press, Shillong.
1956.

Dor T 1/8/- Kawei.

PREFACE.

It has been the earnest desire of those who are interested in the development of the Khasi Literature that suitable Khasi books should be prepared or compiled, especially, for Classes V, VI, VII and VIII of Khasi Schools. And such readers should be those written in a good and chaste Khasi language with a pure Khasi style. They should, at the same time, contain, as required by the Education Department, ' the achievements of science and the accounts of glorious and noble deeds", so as to inculcate high moral idea and to stimulate patriotism and love of science in the readers.

Keeping the above facts in view, with a deep sense of responsibility as a teacher and headmaster of no less than 35 years' experience, and a recognised Khasi author, I have, now, brought out a new Khasi book specially meant for classes V and VI with an attempt to meet, as far as possible within the limits of our resources, the requirements of the curriculum published by the Department in 1952.

It may be safely said that the book has been written in the best Khasi language fitly used to express modern thoughts and ideas. And the subjects chosen and incorporated in the body of the book are sure to captivate the mind of the young readers, and through reading them, they will, consciously or unconsciously, imbibe the high moral values contained therein.

The book will thus serve as a moral class book besides the study of the standard language.

The book written in a compact form will cover a two year course of studies. There are materials and suggestions in the book for expansion.

It is to be noted here that the Education Department prescribed selections from "Ka Sngithiang" for Class IV of Khasi schools according to the Gazette Notification No.86-G, 21st. May 1954. And the book had been enthusiastically welcomed by the headmasters in so far as a very large number of copies of the book had been sold out that year. For this reason some of the lessons from " Ka Sngithiang " are included in the new book, "Ka Sngithiang I, Ne Ka Kot-pule Skul-pdeng, Klass V & VI."

It is confidently hoped that this new book will enjoy the kind patronage of the progressive minds in the country.

Dated Jaiaw, Shillong,
8th June 1956.

D. N. S. Wahlang.

KA JINGLAM-PHANG.

Ban leh ia ka jingkwah kito kiba sngewbha ban iohi ia ka jingroi bad jingsan ka jingthoh-kot Khasi, da ka jingsngewkitkhia ka bakhraw kum u nonghikai bad u Headmaster uba la trei ha ka kam hikai ym duna ia ka 35 snem, bad u nongthoh-kot Khasi u bathikna bha, Nga la pynmih mynta sa kaweipat ka kot Khasi ba la khreh kyrpang na ka bynta ki Klass V bad VI ki Skul Khasi da kaba ialeh katba lah ban bud ia ki jingkwah ki Sorkar Pyniaid-skul.

Lah ban ong shai ba la thoh ia kane ka kot ha ka ktien Khasi ka babha eh kaba lah ban kit ia ki jingmut bad jingpyrkhat ki bamynta. Ki subjek ba la jied bad pynrung ha kane ka kot kin ioh-kem ia ka jingmut ki nongpule, bad ha ka jingpule ia ki, kin ioh-bat, khlem-artatien, ia ki jinglong-kordor ki babha eh kiba don ha ki. La mang ia ka kot ban biang ar-snem, namar ba la thoh lum bha mdong.

Ka sngewdei ban ong hangne ba ki Sorkar Pyniaid-skul ki la pynbeit ban pynpule ia ki bynta ba la jied na "Ka Sngithiang" ha ka Klass IV jong ki Skul Khasi kat ka Jingpyntip Sorkar No. 86-G., 21st May 1954. Katno ki nonghikai-rangbah jong ki skul ki iapdiang-sngewbha ia ka kot yn iohi na ka jinglah die bun tylli ia ka ha kato ka snem. Na kata ka daw la pynrung katto-katne ki lynnong na "Ka Sngithiang" ha ka kot thymmai ba la khot "Ka Sngithiang I, Ne Ka Kot-pule Skul-pdeng, Klass V bad VI".

La kyrmen skhem ba kane ka kot kan ioh ia ka jingkyrshan sngewbha ki riewrangbah bad ki paidbah baroh ha ka Ri.

Dated Jaiaw, Shillong,
8th June 1956.

D. N. S Wahlang.

Ki Jingkdew (Contents).

Lynnong		Peij.
1.	Ka Juk Mynta (PRESENT AGE) ...	1-3.
2.	Ka Jinglehbha Kylliang (KINDNESS REPAID)	3-9.
3.	*Dei ma-phi ita mo ?* (IS IT YOU ?) ...	9.
4.	U Joseph (A SHORT STORY OF JOSEPH) ...	10-13.
5.	Ka Jinglen-lade u Khynnah Shaina (CHINESE BOY'S SACRIFICE) ...	14-15.
6.	*Ka Kam Donburom* (A NOBLE ACT) ...	15-16.
7.	Ashoka (A SHORT LIFE SKETCH) ...	16-18.
8.	Japan (THE COUNTRY OF JAPAN) ...	18-20.
9.	U Paramarjan (A NEIGHBOUR—GOOD SAMARITAN) ...	20-21.
10.	U M. K. Gandhi (EARLY LIFE OF M. K. GANDHI) ...	21-23.
11.	*Ki Rishot ka Ri* (PILLARS OF THE COUNTRY)	24.
12.	U Androkl bad u Sing (ANDROCLE AND LION)	25-28.
13.	U Kophi (COFFEE)	28-30.
14.	U Aleksandar Bakhraw (ALEXANDER THE GREAT) ...	30-34.
15.	U Buddha (A LIFE SKETCH OF BUDDHA) ...	35-37.
16.	U Kopi Nath Bordaloi (A LIFE SKETCH OF K N B) ...	38-41.
17.	U Syiem Solomon (KING SOLOMON) ...	41-43.
18.	U Hem Chandra Baruah (A LIFE SKETCH OF H. C. B.) ...	43-46.
19.	*Ri Ki Longshuwa* (LAND OF FOREFATHERS)	46.
20.	Ka Eroplene (AN AEROPLANE) ...	47-50.
21.	Ka Ri U Thah bad ka Ior (LAND OF ICE AND SNOW) ...	50-53.
22.	Ka Lama Jong-ngi (Our flag) ...	53-55.
23.	U M. K. Gandhi (M K. GANDHI'S WORKS)	55-60.
24	*U Ngap Trei Smat* (A BUSY BEE) ...	61-62.
25.	Ka Assam Mynta (MODERN ASSAM) ...	63-66.
26.	U Syiem Tirot Singh (KING TIROT SINGH)	66-71.
27.	*Ka Burom U Nongthaw* (CREATOR'S GLORY)	71.

Lynnong	Peij.
28. Ka Jingluilui bad ka Jingsniew (INNOCENCE AND VICE) ...	71-72.
29. U Dikk Whittington (A LIFE SKETCH OF R.W)	73-80.
30. *U Sim Khlaw* (A WILD BIRD) ...	80-81.
31. Ka Jingthoh ka Nusib (WRITING OF FATE)	81-86.
32. *Ka Bor Iaineh* (POWER OF PERSEVERANCE)	87.
33. *U Riewrangbah* (A GENTLEMAN) ...	88-89.
33. U Suri bad u Ksew (A WOLF AND A DOG)	90-91.
34. Ka Iing (HOME)	91-92.
35. U Baieit ia ka Jingshisha (A DEVOTEE OF TRUTH ...	92-94.
36. Ka Dkar Kab-kab (A TALKATIVE TORTOISE)	94-96.
37. *U Khun Donburom* (A NOBLE SON) ...	97-99.
38. Ban Bha ka Iaiing (FOR THE GOOD OF THE HOME) ...	100.
39. U Nongtuh bad la ka Kmie (THIEF AND HIS MOTHER)	101-102.
40. U Kyllang (A DISCRIPTION OF A HILLOCK)	102-103.
41. U Sir Isaac Newton (A LIFE SKETCH OF I.N.)	103-107.
42. U Duwai Bha-eh (HE PRAYS BEST) ...	108-109.
43. Lai Tylli ki Jingkyntu (THREE PIECES OF ADVICE)	110-111.
44. U Khasi (CHARACTERISTICS OF KHASIS) ...	112-113.
45. Ka Jingieit Khun (PARENTAL LOVE) ...	113-115.
46. *U Khun Tipsngi* (A DUTIFUL SON) ...	115-116.
47. U Bidyasagar (LIFE STORY OF I. C. V.) ...	117-121.
48. *Ka Janmiet* (EVENING) ...	121.
49. U Thomas Alva Adison (LIFE STORY OF T A E.)	122-125.
50. U Riewbukhir bad ka Ksiar (A MISER AND GOLD)	126-127.
51. U Sing bad ka Khnai (A LION AND A MOUSE) ...	127-128.

[*N. B.*—Ia ki poitri la buh ha ki dak pyrshing.]

KA SNGITHIANG I.

1.—Ka Juk Mynta.

Kat shaba phai ngi iohi ki jingkylla. Mynta ka dei ka juk ki jingkylla. Bad ki jingkylla ki mareh sted katta-katta kat ban pynlyngngoh ia ki basuki ka jingpyrkhat. Ki jingkylla ki wan bad kin iaiwan man ka por. Ki briew ki bastad ki iaiaid ryngkat bad ka por. Ka pyrthei ka shad sawdong ia ka sngi. Kam sah hajuh. U briew um suk ban shu sah hajuh. U iakhih iaksaid shane-shatai. Mynhynnin u shong ha ka kali kulai, bad mynta u pynher ha ka motor kar. Nangta un sa her sha suin ha ka liengsuin. Dangshen la phah khubor da ka telikrap sainar na kawei ka jaka sha kaweipat. Mynta ia ki khubor bun rukom lah ban phah na suin khlem ei-ei ruh. U briew u la stad ban shna ki kor ki bor ban iaphah khubor na suin. U briew u la iaid suk jaijai napoh duriaw kumba halor duriaw. U briew u wad ban tip shuh shuh ia ki jingstad jylliew kiba don baroh sawdong ia u. Ki puriskam kai mynnor ki la long ki jingshisha mynta. Katta ka jingsted ki jingkylla ha ka rukom im u briew ka iaid !

Ka jaidbynriew ka basah hajuh kan duh kan dam khlempep. Mynta ngi iohsngew ia ki jingkylla ki bakhraw ha ki himabah ka pyrthei. Ki rukom synshar khadar ha ki, ki kylla. Kumjuh ki jingkylla ka rukom

pyniaid hima ki wan ha ka ri jong-ngi. Ka India ka la ioh ia ka jingsynshar laitluid. Ka Ri Khasi-Jaintia jong-ngi ruh kan ioh ka jingpyniaid hi ia ki kam hima-sima. Ka Ri bashong kijuh ki briew kan don ka jingiatylli. Ka dak jong ka jingsan ka ri ka paw ha ka jingiatylli. "Ban sah hajuh yn num shah", ong ka jingrwai. Ki rukom pyrkhat, ki rukom tuklar kin kylla. Ka por ban tip tang maln mala, bad tang dep, ka la kut. Ka jingtip bad ka jingshemphang kin nangiaid shaphrang ha ka ri.

Mano bymkwah ban tip bad ban stad kum kiweipat ki parabriew ? "Pule bad phin sa tip", ong kawei ka kmie ka bastad ha la u khun uba kylli jingkylli. Ka jingpule ka pyniar ia ka jingtip bad ka pymproh ia ka jingpyrkhat. Ki riewpyrkhat ki bakhraw ka pyrthei ki la pynmih ki buit jingstad ba har-rukom. Ki jingshem jong-ki ki la pynkylla ia ka khmat jong ka pyrthei bak-lybak.

U riewstad u peit sawdong, u lum, u tam ia ki symboh jingtip kiba don hangne-hangtai, u kynshew halade na ka bynta ialade bad la ki briew. Ka juk mynta ka long ka juk ki jingangnud ban san bad ban roi ha ki kyrdan jingtip bad jingstad baroh. Ki ri laitluid ki la nang ban ri la ka burom ka ijot, la ki rit ne ki khraw. Ka Khasi-Jaintia jong-ngi kan nang ia kata. Ka jingieit ia la

ka ri bad ia kiei-kiei ki jong-ka ka long ka dak jong ka juk mynta. Ka jingieit ka sdang shuwa na la ïing. Ngi ieit thungsngi ia "ka tien i mei i pa."

2—Ka Jinglehbha Kylliang.

La kumba lai spah snem palat la don arngut ki khynnah rit ha kawei ka skul bapawnam ha London, kaba la khot ka Westminster School. Ki kyrteng jong-ki ki long u Nicholas bad u Wake ; bad la ki iapher shikaddei ha ka jinglong, hynrei ki ialanglok shibun eh.

U Nicholas u long u khynnah u batiengpud bad u balehraiñ bieit, u long ruh u bajaipdeh shibun, bad ka basngewsih ban ong, um ju nud ban iathuh hok. U Wake ha kaweipat ka liang, u long u babeit bad u bahok. Bad la u long u basngewbha eh ban leh biria bad leh lushia, um ju pep ban phla lada u leh ia kano-kano ka bymdei.

Ha kawei ka sngi, haba ki khynnah baroh ki la iashong riang ha la ki desk ha ka kamra heh jong ka skul, u nonghikai u la mih khyndiat minit na skul. U tang shu phaidien wak, ki khynnah ki la iaryngkoh bad ki la iasdang ban ialeh thamula para khynnah katba ki iamon.

Ia ka kamra heh la pynkhlad arbynta da ka pyrda ka barben, bad katba u Nicholas u dangiaid na kane ka pyrda, u kynjut mak ia ka, um shym da patan tyngeh, hynrei ka pyrda kaba la rim, bad ha ka jingsngewkyndit jong-u, ka la kad bha wek shikaddei.

U la kylla matlieh khleng na ka jingkyiuh, namar u nonghikai u dei u briew u baeh bad u Nicholas u la tip ba un shah pynshitom jur lada leit lap ia u. Kiwei ki para khynnah ki ialum sawdong ia u, ki da iapyrshang ban buhrieh ia ka jingkad kaba la kad. Ha ka bakhadduh ki la iasdien ia ka pyrda ha kata ka rukom ban num paw satia ka bakad, bad ki sa iaiaid pat sor sha la ki jaka-shong.

Lehse ka jingjar-jar ka la pynpyrkhat ia u nonghikai ba la jia aiu-re-aiu, namar u tang shu wan phai, u la peit baroh sawdong. Bad ka khmat ka leit shat ha ka pyrda ka bym shym noh shuh ha ka rukom kaba julong. U la leit bak-bak sha ka bad u la pynkhih ia ka, bad ha ka shikhyllipmat u la iohi ia ka jingkad ka baheh.

Ha ka ktien ka badom u la ong ba uno-uno u khynnah uba la leh ia ka kam lushia ban ieng joit.

Hynrei ymdon ba khih uwei ruh. Man la u khynnah u shu shong ha la ka jingshong ; ymdon uwei ruh uba kren. Te u la sdang ban kylli ia uwei-pa-uwei u khynnah lada u dei u nongpynkad.

Haba la poi ban kylli sa ia u Nicholas, u thyllieij jong u la kumba dambit sha ka dohdah. U la kwah ban iathuh hok, hynrei um man nud satia.

"Ngam shym pynkad ia ka," u la jubab mian-mian. U nonghikai u la nangkylli terter, bad la phah shong ia u, u kyiuh bad u sngewkhuslai, u tip ba ki para khynnah skul jong-u baroh ki la tip ba um shym iathuh hok.

U Wake um shym da shong jngai. U Nicholas u dei u lok jong-u, bad u la kut jingmut ban iada ia u. Namar u tip skhem ba lada u nonghikai u shem ba la pynkad u Nicholas ia ka pyrda bad ba u kren lamler pat, un num ioh tang ka jingsympat, hynrei un shah-beh ruh na skul. Bad kata kan pynsniew ia u baroh shi-rta, namar u kpa jong-u u dei u briew u bach-rang.

Kumta haba la kylli ia u Wake, u shu sngap tlip-tlip, bad u nonghikai u la tharai ba dei ma-u u nongpynkad. U la hukum ia u ban leit sha pdeng ka kamra heh bad u la sympat tyngeh ia u hakhmat ki para khynnah-skul jong-u baroh.

Ynda la lah sympat, u Wake u la leit sha la ka jaka. Ka khmat jong-u ka la saw kyrang bad ki kti jong-u ki la at-bylliang, hynrei u la sngewsuk shibun. Da ka jingleh bhamynsiem jong-u u la pyllait ia la u lok. Shaphang ka jingshah-sympat—shisha ka jingshah-sympat kam da long ei-ei eh.

Hynrei phi lah ban pyrkhat antad katno u Nicholas u sngewrem ialade, u tip ba u dei u khawpud bad u tip ba baroh kiweipat ki para khynnah ki tip ia kata ruh. Ynda la dep ki jingpule bad ki la don baroh ha ka madan ialehkai, la iohi katno ki para-khynnah ki ialeh kiar ia u bad ki iakren pasiaw uwei ia uweipat haba u iaid ; katba ki iarah ha la ki tyrpeng ia u Wake sawdong ia ka skul, ban pyni katno ki niewburom ia u.

U Nicholas u la leit jar-jar sha la ka kamra bad hangta u Wake u la shem ba u iam kthang. "Ko Wake," u la iam sok-sok. "Ngan num klet ia kaba phi la leh. Phi la pyllait ia nga, namar I pa in jin da la beh ia nga na iing, lada nga la lah shah-beh na skul. Ngan pyrshang ban kham bit ia phi ha kawei ka sngi ; lada nga im, ngan siewkylliang ia phi."

Sawphew snem ki la leit noh, bad ki arngut ki khynnah skul ka Wesminster kim ju iaiohi shuh uwei ia uweipat. Ki rukom im jong-ki ki ialong la kajong-kajong. La pynpait ia ka England ha ki ar kynhun—ki nongiashah-syiem ki la shah-jop bad ia u Syiem Charles I la pyniap. Ki *Round Heads* (ki Pyllun Khlieh) ki la ioh bat ia ka bor, bad u Oliver Cromwell u la long u nongsynshar ha England.

U Nicholas u la long u riewtip-aiñ u bakhraw, bad namar ba u dei u *Round Head*, la

thung nongbishar ia u. U Wake uba ju sngewbha ia ka jingialeh, u la long shipai. U dei u rangbah shipai ha ka kynhun ki nongiashah-syiem.

U la shah-jop ha ka thma ba shaphang Sepngi ka England bad, ryngkat bad kiweipat ki rangbah shipai, la set ia u ha ka phatok Exeter ban sa bishar na ka bynta ka jingiashetkylla Ka jingpynshitom na ka bynta ka jingshetkylla ka long da ka jingshah-iap.

Ka sngi ban bishar ka la poi bad u nongbishar uba u Cromwell u la phah na London u dei u Nicholas. U i bakhraw bad i khiathew shikaddei, haba u la shong tyian halor ka madan-kyrdon ba la buh khnang, u da kup la ka jaiñ nongbishar ka balieh ba la suh rmiang da ki sai sawbthup. Ki shipai ki bapli ki bathait bad bamatsngewsih ki la ieng ha khmat jong-u ban pdiang ia la ka rai-pynrem. La pule ia ki kyrteng jong-ki. La iohi ba u nongbishar u la kyndit thred kumba rah haba u iohsngew ia ka kyrteng u Kolonel Wake. Hynrei u la hap ban leh la ka kamram. Ki briew kiba ieng ha khmat jong-u ki long kiba la rem, bad la rai ia ki ban iap da ka jingshah-siat hapdeng saw sngi. Haba la dep ka bishar ka khadar, la leit lam ia kita ki briew sha ki slung, hynrei u nongbishar u la shu kum pyrkhat khuslai lyngwaiwit. U la kylli hangta lada don ba-

tip u dei uei uto u Kolonel Wake. La mih bluit uwei u briew uba ong ba u ithuh bha ia u haba u dangkhynnah ; u shongskul ha Westminster School, bad u kpa jong-u u shong ha London. Mar kumta-kumta u nongbishar u la law buk bak ia la ka riam ka beit, bad u la pan jingbam jingdih na la u shakri. U la phah khreh bak-bak uwei u kulai u basted eh. U la pynher sted ia u katba lah sha London, bad miet bad sngi, ha ban da poi tiap, bad u la rung hapoh ka iingbah u Nongsynshar, u Cromwell.

"Balei phi la wan kyrkieh katne-katne da u kulai?" La kylli u Cromwell ia u nongbishar Nicholas. U nongbishar u la ong, "Nga don ka ram ban siew, bad nga la wanban kyrpad ia phi ban iarap ia nga ban siew ia ka." Nangta u la iathuh ia ka jingiathuhkhana shaphang ka pyrda ba la pynkad bad kumno ba la pyllait ia u na ka jingkhlemrain bad jingshah-shoh; bad kumno ba u la kut jingmut naduh kata ka sngi hi ba un num kren lamler shuh lano-lano ruh ; bad ba u ainguh ia U Blei ba u la jop thiaw. U phla shai ba ka jingbha baroh ba u don ka la long namar ka jingpyni rukom jong u lok jong-u.

"Mynta lymda phi map ia u," la ong u Nicholas. "U dei ban iap hapoh ki arsngi—ne nga dei ban iap ma-nga. Namar lada phim map ia u, la kumno-kumno ailad ia nga ban shah ha ka jaka jong-u."

Ki ummat ki la jaw na ki khmat u Cromwell, bad khlem kren wat tang shikyntien ruh, u la shim ia ka kot sada bad u khulom, u la thoh ia ka jingmap-ei ia u Kolonel Wake. Shisyndon pat u nongbishar Nicholas u la kiew joit halor la u kulai, u la pynher bran ran-ran haduh ba un da poi tiap sha phatok ha kaba la set ia u Wake. U la ai ia ka kot b'la-map ha u Wake, u da piam khak ia u na ka ryndang. "Phi la klet ia nga," la ong u Nicholas, "bad dei hok ia nga ban klet. Hynrei ngam ju klet ia phi, lane ia kaba phi la leh na ka bynta jong-nga, bad nga ainguh ia U Blei. Nga la lah ban bat la ka kular kaba nga la kular ha Westminster School. Nga la siew ia la ka ram mynta."

3.— Dei maphi ita mo ?

Don ba la leh kam ba long ksiar ;
Don ba long lok ha jingjynjar ;
Jingrwai bathiang don ba la rwai,
Baroh shisngi samrkhie khlem wai ;
Kum u riewshlur don ba ialeh ;
Ban da ka hok don ba la khreh ;
Dei maphi ita mo ?

Na ki sur Khasi.

4.—U Joseph.

U Joseph u long u khun uba khadwei jong u Jakob na ka Rakhel, ba la kha ha Padanaram. U long u khun baieit thep-mynsiem u kpa jong-u ha ka jinglong tymmen. U Joseph haba u la dap khadhynñiew snem ka rta, u la leit ap jingri bad la ki hynmen jong-u. U la long u khynnah samla u batipsngi bad batipduk shibun ; u isaitmet ia ka jinglong-lyngkar ki hynmen jong-u bad u ju iathuh ia kata ha u kpa jong-u. Namar ka jingshida, jingsngur-mynsiem bad jingriewblei jong u u Jakob u la pyni ka jingieit kyrpang ia u da kaba u suh ka sopti baitynnad bad babun rong ia u. Kane ka la pynmih ka jingbishni bad ka jingpihuin ha ki hynmen. U la long u nongiohi-lpa ia ka ban-jia hadien. Namar ba u long u bakhuid mynsiem, u la iathuh ia la ki jingphohsniew shaphang ka jingiadei jong-u bad la ki hynmen hadien. Kata ka la nangpynmih ka jingatnud bad jingingkhong ha ki kat haduh ba ki la die mraw ia u. Ha ka jinglong-mraw jong-u ha ïing u myntri ka Ri Egypt u la ri khuid ialade hapdeng ki jingpynshoi ki bajur, bad namar ka jinghok bad jingshida jinglong jong-u u la hap ban shong phatok. Hapdeng ka jingshah-banbeiñ bad jingshah-shitom u la iaineh ban ri ia la ka jinglui-lui bad ka jingiaid-beit. Na phatok la sei ia u ban ieng hakhmat u syiem ba-

khraw ka Egypt ban batai ia ki jingphohsniew jong-u kiba la pynduh thiah duh shong ia u. Da ka jingiohi u nongiathuh-lpa u la batai ia ki jingphohsniew u syiem, kaba la kyntiew ia u joit sha ka kyrdan u myntri-rangbah ka hima Egypt. Da ka jingstad bad jingdonbuit jong-u kum u nongsynshar u la pyllait ia ka ri Egypt bad ia ki ri ba-marjan bad ka na ki tyrsim ka nemsniew hynñiew snem kynthih. U la long, ha ka shisien ong, u nongsynshar-lahduh ka ri ha uba u syiem u la pynkhamti ia ki bor baroh khoit. Ka ktien jong-u ka long ka aiñ bad ia ka hukum jong-u dei ban kohnguh khlem jingkylliang ktien. Hapdeng ka burom bad ka jingkhraw kaba kat kane, u kynmaw-ieit hir-hir ia la ka ïing, khamtam eh ia la u kpa ba u ieit lung-mynsiem. U kloi ban map bad ban klet ia ka jingleh-bieit ki hynmen jong-u, bad u la leh ieit bad leh burom ia ki haba ki wan thied kew na Egypt. Ha ka por ka babiang u la pynpaw ialade ha ki ba u dei u par jong-ki. Kane harum ka long ka jingiathuh ia ka jingpynpaw jong-u ialade ha la ki hynmen.

U Joseph um sngewlah kun shuh khlem da pynpaw ialade hakhmat ki briew ba iadon lang bad u, ba u dei u para jong ki hynmen jong-u, uba la don mynta ha ka burom ka bakhraw, bad uba la leh bha ia ki baroh kito ki por bamynshuwa. U la phah kyn-riah lut ia ki briew baroh na khmat jong-u,

bad u la iam jam huk kat haduh ba la iohsngew ki Nong-Egypt bad ki bakhraw-batri ka Iingsyiem u Pharaoh. Ki hynmen ki la lyngngoh ngain bad la dumbuit jlang : kim nang kren nang khana shuh hakhmat jong-u bad ka sheptieng artad. U Joseph u kyrpad ia ki ba kin wan shajan jong-u, bad u la iathuh shai kdar ba u dei u para trai jong-ki ia uba ki la die sha Ri Egypt. U la ong ba kin num sngewsih ne sngewbitar ialade ba ki la die ia u shata ; namar ban pynim ia ki mynsiem, U Blei u la phah ia u sha shuwa jong-ki. U Joseph u la ong: "U Blei u la ialam ia nga keiñ ha shuwa jong-phi ia kaban pynsah ka longbteng ha ka khyndew, bad ban pynim ia phi da ka jingpyllait ka bakhraw. Mynta te kam long shuh ba la phah ma-phi shane, hynrei U Blei hi keiñ ; bad u la pynlong ia nga kum u kpa ia u Pharaoh, bad u trai halor ka ïing jong-u baroh, bad u nongsynshar halor ka ri baroh kawei." U la kyntu ba kin ialeit noh bakbak sha la u kpa bad ban iathuh ba u khun jong-u u dangim, bad ba U Blei u la pynlong ia u, u trai halor ka Ri Egypt baroh kawei. Kin wan shong sha ka Ri Goshen hajan jong-u, ma-ki bad ki khun ki kti bad ki jingri jingdup jong-ki katba ki don baroh. U la kular ban ai ka bam ka dih kyrhai ia ki haba dangdon sa san snem ka nemsniew, ioh ba ma-ki bad ki ïing jong-ki kin poi sha ka jingkyrduh jingbam.

U Joseph u la pynithuh ia la ki hynmen ha u Syiem Pharaoh ; u syiem u la ong ba kin wallam noh ia la u kpa bad ki bahaïing jong-ki baroh phar. Bad u la kular ban ai ha ki na ka jingbha ka Ri Egypt, bad kin ioh bam na ka khleiñ kata ka Ri. U Joseph u la ai ia ki, ki kali kit jingkit katkum ba la hukum u Pharaoh, bad u la ai ia ki ka bam ka dih ka babiang ba kin bam ha lynti. Bad ha uwei-pa-uwei na ki u la ai jaiñ shi-kup shi-kup ban pli ; hynrei ia u Benjamin, u para trai jong-u, u la ai lai spah ki sbai rupa bad san riam ki jaiñ kup jaiñ sem. Ia la u kpa u la phah shiphew tylli ki gada ba la pynkit da kiei-kiei ki bakynsai tam na ka Ri Egypt, bad shiphew ki gada kynthei ba la pynkit da u kew, u kpu, bad ka jingbam jingdih ba un bam un dih u kpa baroh shi-lynter lynti haba u wan.

Ki hynmen u Joseph, ynda ki la poi ha la shnong, ki la iathuh ia kaba la jia baroh ha la u kpa, bad u kpa u la kmen bymtipbriew shuh ba u khun thep-mynsiem jong-u u dang-im. U Jakob u la leit bad la ka ïing baroh sha Ri Egypt. U Joseph u la leit shaw ia la u kpa da ka kali na lynti. Bad haba u la iashem ia la u kpa u la hiar na ka kali u da piam khak ia u na ka ryndang bad u da iam artad slem jlang. Ki la wan sha Egypt. U kpa bad ki khun ki ksiew ki la leit shong ha Ri Goshen.

5.—Ka Jinglen-lade u Khynnah Shaina.

(*Chinese boy's sacrifice.*)

Ki Shaina kylleng ka pyrthei ki la sngewpisa-mynsiem jur na ka bynta ka jingkyrduh ha la ka ri bad ki la ialeh katba kot la ka bor ban phah jingiarap. Ka Miss Ann Gurthrie, ka nonghikai na Phillippines, ka la iathuh ha ka jingialang ha Swarthmore ia kawei ka jingiathuhkhana shaphang ka jingkyn shew len-lade uwei u khynnah rit Shaina ha Manila, kaba la lang bun spah shah ia ka tyngka trai. Une u khynnah u la kwah ban thied baisikil kawei bad u la ialeh ban kynshew tyngka ban ioh kawei. Hynrei ynda u la ioh pynlang 13 *dollar*, u la shem ba um sngewkwah baisikil shuh, u leit sngewkwah pynban ban phah jingiarap ia ki para Shaina ha la ka ri. U dei tang u khynnah, u la poi pyrkhat ban shu phah beit, bad u la shim ia ki 13 dollar bad u la leit sha ïingshetkpu ban thied baroh 13 dollar--la thep ia u baroh ha ki byrni. La kine ki byrni u la leit lam sha ka jaka-khmat (*Head Quarters*) jong ka komiti phah jingiarap sha Shaina, bad ki nongpyniaid ia kata ka kam ki la aikhublei ia u bad ki la ai rusit ia u. Ynda u la leit, ki la iashong bad ki la iapeit ia ki byrni kpu, bad ki la iasngewlyngngoh jlang da kumno kin ialeh ia uta. Khadduh khadwai uwei u

la ai jingmut ba kin leit rah ia uta sha ki skul Shaina ha Manila ban tyrwa dic ia u kum u kpu ieit-ri. Ki khynnah skul ki la iathied sngewtynnad ia u, bad ha ka bakut kata ka sngi ki 13 dollar jong uta u khynnah rit ki la wallam 50 dollar palat. Ka komiti ka la rai ban khmih lada ki lah ban nangpynmih kham bun shuh-shuh, bad ki la thied kpu shuh-shuh, ki da buh ka jingthoh kaba khot ia u u kpu ieit ri. Ta une ki kynthei Shaina na Manila ki la dic sharud ki ïingdukan bad ïingthiatar, tad haduh ynda hadien lai sngi ki 13 dollar ki la nangbun shuh-shuh haduh ba ki la poi sha ka 1,500 dollar, bad ia kane ka tyngka la phah sha Shaina ha ka kyrteng uta u khynnah rit.

6.—Ka Kam Donburom.

Kam donburom haba la leh,
'Tien donburom ruh la pynpaw,
Dohnud jong-ngi hir ki kyndep
Ki kiew ruh joit shaba kham khraw.

Ka jingdap lin mynsiem bakor,
Shaduh tynrai jingim ka tuid,
Kyntiew ia ngi, khlemtip, shalor
Na ki jingmut poh ki bymkhuid.

Burom ia kiba kren bad leh,
Ia kam jong-ngi ki ju iarap,
Da ka jingsbun jong-ki ban beh,
Jingmut kynsha bad ba long-pap.
Na ki sur Khasi.

7.– U Ashoka.

La kumba 2224 snem ne haduh mynta, la synshar hyndai ia ka Ri India da uwei u patsha trai-ri, u kyrteng u Ashoka. U la long u patsha u babha, bad badonburom shibun. Uwei u nongthoh u bapawnam, u H. G. Wells u ong ba ka kyrteng Ashoka ka tyngshaiñ bad ka iaityngshaiñ tang marwei hi kum u khlur hapdeng ki babun ki nongsynshar hyndai kiba ngi pule ha ka histori jong ka pyrthei.

Ka hima bah jong u patsha Ashoka ka iar bad kdup ia ka Neng bad Pdeng India bad ka poi shaduh ka Pdeng Asia. Kaba lait na ka jingsynshar jong-u ka long ka bynta ka barit sharum bad sharum phang mihngi jong ka India, kaba la khot Kalinga ha kato ka por. Ia kane ka hima rit u la kwah ban wallam hapoh ka jingsynshar jong-u, kumta ba ka ri baroh kawei kan long hapoh jong-u lun pyllun.

Ban jop ia kane ka ri, u la khreh u shipai u swar uba la pynbeit ryntih bha shrak. Ki briew jong ka Hima Kalinga ki la ialeh shlur

tyngeh ban iada ia la ka ri, hynrei kim lah iakyrda pyrshah ia ki kynhun shipai ki bakhlaiñ jong u Ashoka. La jop thiaw ia ki ha ka thma, bad la pyniap shibun bah na ki. Ki shipai u Ashoka ki la beh ia ki basah, ki la kem bad ki la pyniap ia ki. Ia kito kiba la phet rieh sha khlaw sha btap la pyniap pat da ki mrad khlaw. Bad kiweipat kiba lait na ki mrad khlaw ki la iap thngan ba kim ioh bam ioh dih. Ki kynthei ki khynnah ki la jynjar hi khait na ka jingmih ka jingialehthma. Ka jingkyrduh bad ka jingshitom ki la ban halor jong-ki.

Kane ka thma bad ka jingpyniap than ia ka mynsiem briew ka la ktah jur ia ka mynsiem u Ashoka kat-haduh ba u la isih ia ka thma bad ia ki jingtrei jong-ka. Naduh kata hi ka por u la kut jingmut ban num ialehthma shuh, namar u la iohi katno ka thma ka la wallam ka jingjynjar bad ka jingshitom ha ki briew.

U la pynmih ka hukum ha ka hima-bah jong-u ba yn num shah iano-iano ruh ban iapyniap briew. U la pynmih sa kaweipat ka hukum ba ki briew baroh kin iaieit bad ialeh sbun uwei ia uweipat, bad ban leh ieit leh bha wat ia ki mrad ruh.

Ngi ioh ia ki jinghikai u Patsha Ashoka na ki jingthoh kiba la thoh ha ki maw, ki mot, ki mawsiang bad pleit rnong. Kine ki long ki khubor ba u ai ha ki briew jong-u

bad ki pateng kiba hadien. Don bun ki jingthoh kiba kum kita kylleng ka Ri India. Ngi iohi mynta ia ki mot Ashoka ha ki jingthoh jingtar ki Sorkar. La leh ia kane ban pynsah jingkynmaw ia ka jingsynshar ka babha jong u patsha trai ri.

8.—Ka Japan.

Ka Japan ka long ka ri ki dewlynnong kiba don ha ka Duriaw Pasiphik. La pyniakhlad ia kine ki dewlynnong na ka met-bah jong ka Asia da ka Duriaw Japan. Ki Japan ki long ki briew ki basuk : ki long ki bashlur, ki basian bad badonakor shibun eh. Baroh ki briew ki ieit ia kiei-kiei ki baitynnad. Ia ki khynnah-kynthei la hikai pyntbit kyrpang ha ka rukom pynbeit syntiew. Ymdon uwei ruh ha Japan u basngewbha ban iohi ia kieikiei ha ka jingkynrum-kynram, wat ki khynnah rit ruh ki sngewbha ban buh beit ia kiei-kiei baroh ki jong-ki. Haba ki la lah ialehkai ki buh noh ia la ki tiar ialehkai shisyndon ; ha skul ki buh beit shriak barobor ia la ki kot ki sla bad ki tiar thoh jingthoh.

Ka Pyrem ka long ka por ka basngewbha bad baitynnad ha Japan. Bun ki nongsor ki ialeit sha nongkyndong ban peit-kai ia ki hajar hajar ki dieng-soh ki baphuh syntiew.

La tap ia ki katto-katne ki lum-bah da ki dieng phuh syntiew ki baphyrnai itynnad shikaddei. Don shibun ki wah rit ; ki tuid hajan ki ïing ; kumta ki briew ki iaid halor jong-ki.

Kumba shispah snem mynshuwa, ka Japan ka long ka ri kaba la pynsah kyrpang na ka pyrthei. Ha ka bakhadduh la shah ia ki Dohlieh ban rung sha ka ha ka snem 1851. Ki Japan ki la ioh jinghikai khala-khala ; ki la ioh jinghikai bad jingpyntbit ha ka jingtrei kam trei-duk shibun na ki Dohlieh. Mynta kim long shuh ka jaidbynriew basahdien kumba mynshuwa, hynrei ki la long kawei na ki jaidbynriew ki bakhraw bad badonbor tam ha ka pyrthei, khamtam shuwa ka Thma-bah ka baar.

Manla ka step ki surok ha Japan ki dap da ki khynnah kiba i-sngewbha bad i-phuhmat-phuhmut. Bad bun na ki khynnah kynthei kiba la khamsan ki bah ia ki khunlung shadien ; ki ialeit sha skul. Don bun katta katta ki skul kat haduh ba la khot ia ka Japan ka ri jong ki skul. Manla ka nongrit ka skul ka long ka ïing ka badonkam eh.

Ka Japan ka long khamtam eh ka jaidbynriew ka basmat-basting, bakyntiak-kyntak bad baminot-mikhai ha ka trei ka ktah. Ki long ki batbit kyrpang ha ka rukom iatrei-lang, bad ha ka khaïi ka pateng. Ka jingnang jong-ki ban iatrei-lang kumne ka la

iarap shibun ia ki ban shna bad pyntad ruh ia ki mar khaïi jong-ki. Shuwa ka Thmabah ka baar ki mar Japan bun jaid bun rukom ki la shlei ia ki iew ki hat, bad saphriang kylleng ka pyrthei.

Ia ka Japan la ju khot mynnor ka Britain jong ka Ri Mihngi, bad ka da iasyriem shibun ie ka, khamtam ha ka jingpainot-mikhai bad jingkhraw khari-pateng. Ka Japan ka la long ka nonglam-phang ia ki nongmihngi ha ka jingiabeh ban san bad stad ha ka buit ka akor. jingtrei-jingktah bad jingri-burom ialade kum ka jaidbynriew.

9.—U Paramarjan.

Uwei u riewsaid u la kylli ia U Jisu, "Uno te uba long u paramarjan jong-nga ?"

U Jisu u la iathuh bad u la ong, "Don uwei u briew uba leit hiar na Jerusalem sha Jerikho ; bad u la hap hapdeng ki nongtuh, kiba haba ki la sliah lyngkhuid ia u, bad ba ki la shoh ia u, ki la leit-noh, ki da iehnoh ia u kum u baiap.

Te uwei u Lyngdoh da ka bajia ryngkhat u la wan hiar na kata ka lynti ; bad haba u la iohi ia u, u la iaid kiar noh sharud lynti.

Kumjuh ruh de uwei u jaid Lebi, haba u la poi sha kata ka jaka, bad haba u la iohi ia u, u la iaid kiar noh sharud lynti.

Hynrei uwei u kynja Samaria, katba u dang leit jingleit, u la poi haduh ha u; te haba u la iohi ia u, u la sngewsynei, bad u la wan ha u, bad u la spaiñ ia ki jingjngem snam jong-u, u da theh hi ki ia ka umphniang bad ka wain, te u la buh ia u halor u mraḍ jong-u hi, bad u la wallam ia u sha ka ïing-basa, bad u la sumar ia u. Te ha ka balashai, haba un sa leit noh, u la sei noh ar tyngka bad u la ai ha u trai ïing-basa, bad u la ong ha u, "To sumar ia u; bad kaeikaei ruh ba men pynlut tam, Nga, ynda Nga wanphai pat, Nga siew pat ia me."

Na kine lai ngut, uno, me mut, uba la long u paramarjan ia uta uba la hap hapdeng kita ki nongtuh? Te u la ong, "Uta uba la leh isynei keiñ ia u. U Jisu nangarkata, u la ong ha u, "Khie leit, to leh ma-me ruh kumjuh."

Na Ka Bible.

10.—U M. K. Gandhi ha ka Por Shongskul.

(Ka Jingkylla Khasi)

Nga la dei ban dap kumba 7 snem haba i Pa i la mih noh na Porbandar ban leit sha Rajkot ban long u dkhot ka Ïing Bishar Rajasthanik Hangta la buh skul ia nga ha ka skul-rit, bad nga la lah bha ban kynmaw ia kita ki sngi lang bad ia ki kyrteng ki

nonghikai bad ia kiweipat ki jinghikai ba ki nonghikai ki la hikai ia nga. Kumba ka la long ha Porbandar, kumta hangne ruh, ym da don eh kano-kano kaba dei ban da thoh jingkynmaw shaphang ka jingpule jong-nga. Nga lah ban long tang u khynnah-skul uba shu pdeng briew. Na kane ka skul nga la leit sha ka skul khap-sor bad nangta pat sha ka skulheh, bad hangta nga la lah dap lpa 12 snem. Ngam ju kynmaw koit ba nga la kren lamler ha kane ka por balyngkot ha ki nonghikai ne ha ki para khynnah skul jong-nga. Nga shait long u balehraiñ bieit bad ngam ju ialanglok badno-badno ruh. Ki kot bad ki lynnong ki long tang ma-ki hi ki lok jong nga. Ban poi ha skul ha ka por ba tied baje, bad ban her bak-bak sha ïing tang shu wai skul, - kata ka long barobor ka jingmlien jong-nga. Nga shu leit noh bran-bran, namar ba ngam lah ban ia-kren badno-badno ruh. Nga long, ha ka jingshisha, uba tieng bieit ioh don uno-uno u khynnah-skul uban kren danda ia nga.

Ka la don shisien ka jingjia kaba la jia ha ka eksamin katba nga dangshong shisnem ha ka skulheh, kaba da dei ban buh jingkynmaw. U Mr. Giles, u Nongkhmih-skul rangbah u la wan ban jngoh skul. U la ai 5 tylli ki ktien ban thoh kum ka jingspeldak. Kawei na ki ktien ka dei 'kettle'. Nga la spel bakla ia ka. U nonghikai u la

pyrshang ban bthah ia nga da ka khmut juti jong-u, hynrei ngam treh ban da bthah kumta. Ka la long palat ia nga hi ban iohi ba u nonghikai u la kwah ia nga ban bud ia ka jingspel-dak na ka sleit uba shong hajan jong-nga, namar, nga la pyrkhat ba u nonghikai u don hangta ban khmih ia ngi ba ngin num iabud. Ka jingmih ka long ba baroh ki khynnah, lait tang ma-nga marwei, la shem ba ki la spel beit bha ia kawei-pakawei ka ktien. Tang ma-nga u babieit mutlop. U nonghikai hadien u la pyrshang ban pynshai ha nga ia kane ka jingmutlop jong-nga, hynrei khlem seisoh ei-ei ruh-em. Ngam ju lah satia ban nang ia ka buit iabud.

Pynban kata ka jingjia kam shym pynduna ei-ei ruh-em ia ka jingburom jong-nga ia uta u nonghikai. Nga ju long na la ka jinglong hi u bympeit eh ia ki jinglehbakla jong ki rangbah. Hadien nga la poi ban tip ia ki shibun kiweipat ki jingduna jong u nonghikai, hynrei ka jingniewburom jong-nga ia u ka sah hi kumjuh. Namar la hikai ia nga ban kohnguh ia ki hukum ki rangbah, hynrei ban num peit shin eh ia ki jingleh jong-ki.

Na ka jingthoh-hi u M. K. Gandhi.

11.—Ki Rishot ka Ri.

Ym dei rupa, ym dei ruh ksiar
Ia jaidbynriew ban tei,—
Da riewshynrang jingmut baiar,
Burom jong-ka kin shlei.

Ka jaidbynriew kan khraw kan khlaiñ,
Mano sha dei ban shan ?
Kito kiba ieng khlem lehraiñ
La slem ruh kim kynran.

Baroh ki thiah, ki thop ki trei
Ba bun ki phet, ki triang,—
Paia ka jaidbynriew ki tei,
Ban poi haduh babiang.

Ka nam, burom ia kito hi
Hapdeng ka shit ka khriat.
Ki sia ki dem bad miet bad sngi,
Lynti ka kam kim kiat.

La rit ne khraw kam ki pyndep,
Haba ha rieh ne paw ;
Ka jaidbynriew kan kiew ym pep,
Ymdon ba lah bat mraw.

Na ki Sur Khasi.

12.—U Androkl bad U Sing.

Ha ki por hyndai ki briew ha Rome ki ju ri mraw. Kine ki mraw ki la dei ban trei shitom shibun na ka bynta ki kynrad jong-ki. Lada jia ba u mraw u leh ei-ei ka bymdei u kynrad jong-u u lah wat ban pyniap ia u. Ki mraw ki long ki nongkynti jong ki kynrad jong-ki, kumba long ki jingri jingdup, kum ki blang, ki masi, ki sniang bad ki syiar ha u nongrep.

Shisien la don ha Neng Aphrika uwei u u briew uba kyrteng u Androkl. U la long u briew u bajrong, baheh bad bapalwan bha, hynrei u long pynban tang u mraw. U la dei ban trei shitom bad miet bad sngi na ka bynta u kynrad jong-u. Um lah satia ban kam kynti iaei iaei ruh kum la ka-jong. Ha kawei ka sngi u kynrad jong-u u la shoh, bad pynsajia ia u haduh katta-katta kat haduh ba um sngewlah shah shuh. U la ong halade, "Kat kane ka sajia sasti, bad ka jinglehbeiñ lehkhoh, suk ka iap ban ia ka im". Ha kata hi ka miet u phet noh bak na ïing, bad u la leit phet rieh shapoh khlaw, bad u la im da ka babam da ki soh khlaw bun sngi.

Hadien katto-katne um lah ioh bam ioh dih shuh, bad u la leit shong ha kawei ka krem, bad u la thiah ha tbian. Um shym la lah ban ioh bam ioh dih la lai sngi lynter, bad u la pyrkhat ba un sa iapthngan. Katba

u dang iohthiah lyngai hapoh krem, la pynkyndit ia u da ka jingsawa ka bajam. U la peit lieb bad u la iohi ia u sing ba u wan shajan jong-u. "U mrad un pyniap shisyndon ia nga", u la pyrkhat halade ; kumta u la shu thiah la ka thiah.

Hynrei u sing u la don ha ka jingjynjar, bad u la rah ia la ka sla ti shajrong u da kyrhuh artat. Te u la peit ha u Androkl kum ban ong "To iarap lem ia nga". U mraw u la khie joit, bad u la leit sha u sing u da bat ia ka kti u sing ha ka kti. U la iohi ba don u shiah u bajrong bad banep ha ka sla-ti u sing. U la dei ban iuh ia la ka kjat ha u shiah haba u dang iaid hapoh khlaw. Da ka jingphikir bha u Androkl u la sei blat ia u shiah. U sing u la sagewbha shikaddei bad u la jliah ia ka kti jong-u. U la mareh kmen sawdong-sawdong kumba ialehkai u ksew. Nangta u la mih napoh krem, bad u la wallam jingbam katto katne ia u Androkl kaba u la iabam lang bad u hi. Mynmiet u sing u la dem ban thiah ha kawei ka dong jong ka krem, bad u Androkl u la thiah harud jong-u.

Baroh arngut ki la iashong slem jlang ha ka krem. Manla ka sngi u sing u wallam jingbam, bad manla ka miet ki la iathiah lang kum shipara hi.

Ha kawei ka sngi ki shipai ia kiba la phah wad ia u Androkl ki la lap ia u, bad ki

la kem ia u bad ki la leit rah ia u sha u kynrad jong-u. La thep ia u ha phatok. La pynbeit, kum ka jingpynshitom ia u namar ka jingphet rieh jong-u, ban bred ia u ha ki sing kiba la ri hapoh sem.

Ha kawei ka snei la don ka jingleh-tamsa ka bakhraw ha Rome ; u paidbah-paidsan u la iatuid sha ka madan ialehkai ban peit-kai ia ka jingialeh uwei u briew bad u sing ha madan. La sei ia u Androkl na ka phatok ka badum, bad la ong ia u ba un ialehkai bad u sing. Lada ju ba u lah ban pyniap iu u sing, un lait mraw noh, lada kumwei-pat u sing un tur lyngkhot-lyngkhai ia u, bad un bam ia u. La pyllait ia u sing uba don hapoh ka sem ban ialeh bad u Androkl uba ieng hapdeng madan. U sing u la mih bluit, bad u la leit shur sha u, bad ki briew baroh ki la nang iapyrkhat ba un pyniap ia u mraw. Haba u sing u la leit kham hajan u mraw, u la sangeh ngek. Nangta u la mareh sha u briew kumba u sngewbha eh ban iohi ia u. U sing u la ithuh ia la u lok rim shisyndon, uba la leh bha ia u haba u dangdon hapoh khlaw, u la dem khrup ha ki kjat u mraw, bad u la jliah ia ki kti bad ki khmat jong u.

Ki briew baroh hangta ki la ialyngngoh dhang, kim iasngewthuh satia aiu kata ka lah ban mut. Ki la khot ia u Androkl, bad ki iakylli ia u balei ki la ialeh lok katta-katta ma-u bad u sing. U la iathuh lut ia ka jing-

iathuhkhana baroh kawei ha ki. Ki paidbah ki la sngewbha shibun eh, bad ki la ong, "Baroh arngut ki dei ban im". Kumta la pyllait luid ia uta u mraw naduh kata, bad ma-u bad u sing ki la iaim suk slem jlang ha Rome, kum shi-para.

Leh ha kiweipat kumba phi kwah ba kiweipat kin leh ia phi.

13.— U Kophi.

Bun bah ki briew ha ri India ki dih kophi la dangstep. Ngi dei ban tip nangno u wanpoi, bad da kumno la shna ia u.

Ka ïing jong u kophi ka dei ha Arabia; dei hangta ba la thung ia u kophi u babha eh haduh mynta-mynne. La wallam ia ki symbai sha ri India, bad la thung, ia ki bad ki la long bha. Mynta la don ki kper kophi ha Mysore, Trabankor, bad kiweipat ki bynta ka India, wat ha ri Khasi jong-ngi ruh mynta la rep kophi. U kophi u long ruh ha Ceylon, Jaba, Brasil, bad West Indies.

U dieng kophi u mih na ki symbai, ia kiba la btep ha ka khyndew ka bajem, bad la sumar bniah ia ki. Haba ki jingthung ki la heh kat ban bit, la thung ia ki ha bri da kaba pynjngai kumba 8 phut uwei na uweipat. U dieng u jrong haduh khadsan ne arphew phut na ka khyndew ; ki nongrep ki

ju ot noh ia u dieng kumba 4 ne 5 phut ka jingjrong, kumta ba ki tnad kin iar saphriang bha shane-shatai.

Ia u kophi la ju thung ha ki jaka ri lum bunsien, bad la thung ia kiweipat ki dieng lang bad ki kophi khnang ban iada ia ki. Haba hap u slap ha u bnai April ne May, ki dieng kophi ki seilung bad phuh-syntiew lang baroh shrak. Ki syntiew ki lieh bad ki bri ki itynnad bad ithiang ban peit Ki jingphuh-syntiew ki bun katta-katta kat haduh ba la jan ban num iohi sla shuh, katba ka jingsuh-sieng baiewbih ka pyndap ia ka lyer baroh.

Ki jingphuh-syntiew ki neh tang katto-katne sngi, bad ha ka jaka jong-ki ki mih ki ki sohkhawiong kophi. Nyngkong une u sohkhawiong u rit bin-bin bad u jyrngam, hynrei u nangheh-nangheh bad u sdang saw katba u nangih.

Ha ka por babiang, ki rangbah, ki kynthei bad ki khynnah ki iakheit ia ki sohkhawiong. Halor don u kynja jingbam bajem bad bathiang, bad shapoh pat don artylli ki symbai shyieng ki baeh. La sop ia ki hapoh ka kop ka bajem ba la khot jingsop-snieh.

Ka bynta ba kham shabar dei ban weng noh. La leh ia kane ha ki bun rukom. Nangta ia ka jingsop snieh dei ban khoh noh bak. Kumta u kophi u la rkhiang, bad u la bit ban sdieh, ne syang.

Shuwa ban pyndonkam ia u kophi, ia ki symboh kophi dei ban syang ha ka ding ne sdieh Nangta la dei ia u ban tylliat ban long kpu. Ia une u kpu la buh ha ka um ka bathnam, bad ha kane ka rukom ka jingdih kophi ka babang bad basngewtynnad ngi ioh. U kophi u pynsyaid ia ka met.

14.—U Aleksandar Bakhraw.

Kawei na ki hima ka Greece hyndai ka dei ka Macedonia, bad u syiem jong-ka u Phillip. U la pyrshang ban long u nongsynshar halor ki Greek baroh. U long u briew u basianti bad u shipai u babha bad bastad, hynrei u khun jong-u, u Aleksandar u kham donbuit shuh-shuh. bad u la long u rangbah-shipai u bakhraw tam ba ka pyrthei ka la ju iohi.

Haba u Aleksandar u dang long tang u khynnah syiem, u lajan kylla jot. Lajan uwei-pa-uwei u briew u shah ba un leh katba u mon, bad la shu iaroh ja u katba u leh. Leit bhabok ba u don uwei u nonghikai u bastad u bymkwah ban pynjot ia u khynnah da ka jingaili. Une u nonghikai u la ju phah khie ia u Aleksandar la dangngir. U la ai ia u da ka bam ka dih kaba bam u luk u lak baroh, bad um shah ia u ban kup ban sem ki jaiñ ki babha-bamiat eh bad barem

dor eh, lane ban thiah ha ka kynja jingthiah bakor-bajing ban jem met. U la kwah ia u Aleksandar ban long u briew u bashait bakhlaiñ bha mlan.

La tyrwa die shisien uwei u kulai iong u baitynnad bha u kyrteng u Bucephalus ha u Syiem Phillip. U syiem toi u la kwah ban thied ia u, hynrei, namar ba u long u badom, bad bymshah synshar, la u itynnad katno-katno ruh, um treh shim ia u. U khynnah Aleksandar pat u nang ilup bad u ikwah ban ioh ia u. U la ong ha kiba iaieng peit-kai, "Ngin shu iaduh-ei du u kulai u babha bad baitynnad tang namar ka jingbymdonbuit bad jingbymshlur ban pyniaid ia u."

U Syiem Phillip u la iohsngew ia kaba u khun jong-u u la ong, hynrei u leh bymsuidñiew ia ka. Haba u khun u la pyni ia la ka jingkwah eh ban ioh ia u kulai, u kpa u la hap ban thied ia u. U Aleksandar u la don tang khadsaw snem ka rta ha kata ka por. U la shim niat ia u kulai, u la thap tok-tok ia u na ryndang, u la khroh la kjor ia u, u la kiew joit halor ka met jong-u, bad u la pynmareh thiaw u da pynphai ia ka khlieh jong-u shaphang ka sngi. U kulai u la sngewthuh shisyndon ia u nongshong bad u la kohnguh ia ka jingpyniaid jong-u. Ki paidbah ki la ialyangngoh dhang ia ka jingshlur bad ka jingstad u khynnah syiem. Naduh kata ka por u kpa u la aiti ia u kulai ha

u Aleksandar, bad u la shong ia u bun snem hadien.

Haba u Syiem Phillip u la jop ia kano-kano ka thma, ki paidbah bad ki khynnah ki ki ju ialehkmen, hynrei u Aleksandar u ju ong. "I pa in jop bun ki ri katta-katta kat haduh ban num sah shuh ia nga ban jop."

Ia u Syiem Phillip la pyniap tuh da uwei u nongshun, bad u Aleksandar u la dei ban shimti ia ka khet. U dang arphew snem ka rta ha kane ka por, hynrei u la pyni khala-khala ba u long u nongialam bad u rangbah-shipai u bastad. U la ialam ia la ka kyn-hun-shipai da ka jingstad bad jingtbit shibun pyrshah ia kiweipat ki kynhun shipai ki Greek kiba la ialeh ban knieh ia ka khet jong-u. U la pyndem lut khoit ia ki bad u la ioh ban long u nongsynshar halor ki hima Greek baroh.

Ha kata ka por ki Greek ki long ka jaid-bynriew ka badonbor bad bastad tam ha ka pyrthei. Ki la thoh ki kot ki babha-babha, ki la shna ki ïingmane ki babhadur bad baitynnad shikaddei bad ki mot-nam ki ba-khraw. Ki la pyniaid stad bha ia la ka rukom synshar-khadar ha la ka ri, bad ka ri ka la suk bad manbha kyrhai. Te ka la long ka jingangnud u Aleksandar ban jop ia ka pyrthei baroh kawei, bad ban hikai ia kiwei-pat ki jaidbynriew ia kiei-kiei kiba ki Greek ki nang bad ki tip.

Nyngkong eh, u Aleksandar u la leit hiarthma pyrshah ia ka himabah Persha. La ialeh kawei ka thma hadien kawei, bad u la jop thiaw ia ki baroh. U Darius, u Syiem Persha, u la ialeh shlur tyngeh, hynrei, la ka kynhun-shipai jong-u ka heh katno-katno ruh um lah satia ban jop ia ka kynhun-shipai Greek ba la hikai bha. Ynda u la jop ia ka himabah Persha baroh kawei, u Aleksandar u la hiarthma sa ia ka India. U la ialehthma bad uwei u Syiem India u bashlur, u Porus, bad u la pynmane ia u. Mynta u la long u kynrad ka himabah ka bakhraw tam kaba la mih ha kata ka por.

U Aleksandar um shym la hun tang katne, hynrei u la kwah ban jop shuh-shuh. Ki shipai jong-u ki la sngewthait ian ; ki la kwah kdik-kdik ban leit phai noh sha la ka ri; kim sngewthuh ia ka jingthmu u Aleksandar ban hikai ia ki jingstad ki Greek ha kiweipat ki jaidbynriew. U la hap ban leit phai sha la ka ri da ka jingdiaw ka bakhraw.

U nongjop bakhraw um shym la lah ban iohi shuh ia la ka ïing kaba u ieit hir-hir. La u la long u briew uba bang eh ka ialehthma bad angnud ban nangjop pyrthei shuh-shuh, hynrei u kwah eh ban synshar bha ia la ka himabah, bad ban pynmih ki jingpynbha shuh-shuh ha ka. Ha ka jingleitphai jong-u sha la shnong, u la leit iaid sha kawei ka rudduriaw na ka bynta ban

shna kawei ka kadlieng thymmai, bad, hamar kata ka por, u la ioh ka khieshoh ka bajur. U la nangjur-nangjur bad ha ka sngi ka bakhadwei, ka la paw shai ba um lah ban im slem shuh.

Katba u dangdon ha tmier ka jingiap, ki shipai jong-u kiba la metiaw ki la kyrpad ia u ba un shah ban iashem bad u. Ki la wan sha ka ïingjaiñ jong-u uwei hadien uweipat ban ioh peit khadduh ia la u rangbah-shipai bakhraw.

Haba un sa khlad noh na ka pyrthei, u la loit bak ia la ka sati na ka kti, bad u la ai ia ka ha uwei u rangbah-shipai. "Ai ia ka ha u briew u babha tam," u la ong bad u sa dkut-mynsiem noh artad. Ki Greek ki la ioh uweipat u nongsynshar, hynrei kim shym la lah ban shem pat u briew uba kum u Aleksandar Bakhraw.

U la ioh ban synshar ia ka hima bakhraw tang khad-ar snem bad u la iap haba u dangdap tang laiphew lai snem ka rta, 323 snem hashuwa U Khrist.

U la ioh ia ka nam bakhraw ym na ka jingheh bad jiugiar ki pud ka himabah ba u la jop ha ki khyndiat snem ka jingim jong-u, hynrei na ka jingiar bad jingbha-mynsiem jong-u kum u nongsynshar hima.

U jop arshah uta uba lah ban synshar ialade ha ka khyllipmat ka jingjop.

15.—U Buddha.

La kha ia uwei u nongialap niam ha India la kumba 2500 snem mynta. Uta u dei u Buddha. Ka kyrteng trai iong-u ka dei u Siddhartha; u dei na ka jaid Kshattriya. U la long u khun jong uwei u syiem uba synshar ia kawei ka hima ha Neng India. Uta u syiem u la long u bashlur, bad babang ialehthma, bad u la kwah ia u khun marwei jong-u ruh ba un long u nongialehthma kum ma-u. Hynrei ka kmie jong uto u khun syiem pat ka long ka briew ka bariewblei shibun, ka kyrteng ka Mahadei Maya. Ka long ka kynthei ka basngur-mynsiem bad ka bakynjai ha ka rukom im jong-ka.

Ki kmie ki kpa jong u khun syiem ki la pynsan pynrangbah ia u ha ka suk ka saiñ bad ka sngewbha-sngewmiat, bad ka rukom im pahuh pahai. Ki la pyrshang katba lah ban pynkiar ia u ba un num iohi ia ki jingshitom bad jingiynjar ki briew ha ka jingim ha kane ka pyrthei. Hynrei ym shym la lah ban leh kumta satia ; ka jingiathuh-pateng ka ong ba u iohi hi ia ka jingkyrduh ka jingshipa, ka jingshitom-shijot bad ka jingiap, bad u la sngewpisa mynsiem shikaddei na kiba kum kita ki jingiohi. Te ymdon jingsngewsuk shuh ia u ha ka ïing-syiem hapdeng ka jingdap kyrhai ha kaba u lah ban ioh katba u kwah na ka pyrthei. Ki shakri

shakor ki ap ia u baroh sawdong ban pynbiang katba ang ka mynsiem jong-u. U la don ka tnga ka babhabriew bad u khun kiba u ieit thep-mynsiem, hynrei kine kim lah satia ban pynduh ia ka jingpyrkhat jong-u ia ka jingjynjar bad ka jingshem-pap u khun-bynriew ha kane ka pyrthei sngi. Ka jingpyrkhat ka la nangjur-nangjur bad u la kwah ban wad-lad wad-lynti ban pyllait ia u khun-bynriew na kine ki jynjar-jyntrah kiba ban khia halor jong-u. Ha kawei ka sngi um sngewlah shah shuh ban shu shong hapoh ïing, bad u la mih noh bak jar-jar mynmiet na la ka iingsyiem bad u la iehnoh ia la ki baieit-bathoin ; u la ngam jlang marwei sha ka pyrthei ka baiar ban wad ki jingiarap kiban pyllait ia u na ki jingpyrkhat khuslai kiba pynshitom eh miet bad sngi. Ynda u la wad sa wad u la shom ia kito ki jingiarap. Ha ka bakhadduh, bun snem hadien, katba u dangshong hapoh uwei u dieng **peepal** ha ka shnong Gaya, ka jingpynshai ka la wan ha u, bad u la kylla Buddha, "uba la pynshai" naduh kata hi ka por. Bad ia u dieng ha uba u la shong la poi ban khot noh u dieng Bodhi, kaba mut u dieng ka jingpynshai. Ha kawei ka jaka ba la khot Isipatana, u Buddha u la sdang ban hikai ia ki jinghikai **ka lynti ka jingim babha**. U pynrem lut khoit ia ka rukom jingkñia-jingkhriam baroh sha ki blei ki

dken, bad u hikai ba ngin num kñia num khriam shuh, hynrei ba ngin pynduh lut khoit ia ka jingbitar, ka jingiashun-iapen, ka jingbishni ka jingrhah bad ka kynja jingpyrkhat basniew baroh na ka jingmut.

Ki jinghikai bakongsan ka niam u Buddha ki long ba ki briew baroh kin iaieit iwei-ia-iwei kum shipara, bad ba uno-uno u briew u u long u babha kum uweipat, lada u im ka jingim ka bakhuid bad bashida, bad lada u kren ia ka bashisha bad um leh pop. Nangta u hikai pat ba ka long ka kamram u briew baroh ban leh bha leh-sbun ia ki mrad baroh. Ha u ka long ka pop ban leh runar ne pynjynjar iano-iano ruh.

Ka niam Buddhist kam shym saphriang ch shibun ha India ha ka por ba dangim u Buddha. Hynrei hadien ka jingiap jong-u kane ka niam ka la saphriang kylleng ka pyrthei. Ki syiem trai-ri, kum u Ashoka bad kiwei de, ki la phah ki nongialap niam jong-ki sha ki bar-hima kum sha Shaina, Seilon, Japan, Burma, Tibet, Thailand bad kiwei-kiwei de ki jaka, ban pynphriang ia ki jinghikai ka niam Buddhist.

Ki Nong-India ki iapynsah jingkynmaw ia ka lyngkhuh-snem ka jingkha u Buddha ha u May 1956. Bad bun ki nongmihkhmat na kiwei-kiwei ki ri ki la iadon lang ha ka jingkynmaw-burom.

16.—U Kopi Nath Bordaloi.

Na ki nongialam ha Assam u briew uba ki paidbah ki kynmaw ieit bad sngewburom u dei u Kopi Nath Bordaloi. U dei u riewieitri u bashisha. U la aiti lut ia la ka jingim ban shakri ia la ki parari khlem tyngkai ei-ei ruh. Ka jingangnud jong-u ka long ban kyntiew ia la ka hima la-jong sha ka kyrdon ki para hima ha Ri India. U la long u nongialam uba la ioh ia ka jingshaniah ki paidbah baroh ha ka hima Assam. Um ju ñiewshiliang-khmat ia u baheh ne u barit ha ki jingiadei kam. Ka mynsiem jong-u ka kham dem ban iarap ia kito kiba shah banbeiñ. Hapoh ka jingialam rangbah jong-u ki briew ha Ri Thor bad Ri Lum ki iaim suk mynsiem bad shong palei kyrhai. U la long ka nuksa jingim kaba kiba hadien-habud ki dei ban iabud. Dei ha ka por ka jingialam jong-u ha Assam ba la shna ia ka aiñ ba ki jaka Ri Lum kin ioh ia la ka rukom synshar ba don mynta ha ki Distrik Kounsil. Hangne u pynpaw ia ka jingkhraw mynsiem bad ka jingsngewlem ia ki jaka Ri Lum.

La kha ia u Kopi Nath Bordaloi ha u Nai-Jylliew ka snem 1891. Shuwa ba un leit pule sha Kalkatta ban pass ia ka B. A., bad M. A. u la shong skul ha Gauhati na kaba u la pass ia ka Matrik. Ka jingang-

nud jong-u nyngkong eh ka long ban long u nonghikai skulbah, hynrei um shym lah ioh ia kaba u la kwah eh. Ka kam ka jingim jong-u kam iahap bad kata ka jingkwah, la u la long katto-katne por u Nonghikai Rangbah ha ka Sona Ram High School. U la pass ia ka B. L. na kajuh ka Jingpyniaid Skulbah Kalkatta ha ka snem 1915. U la trei kum u riewsaid **(Lawyer)** hynriew snem ne.

Namar ba u long u riewieit-ri u la iasoh bad ka jingiakhih hima ha India hapoh ka jingialam rangbah u Mahatma Gandhi ha ka snem 1921. U Bordaloi u la pyrshang ban bud ia ki rukom bad jinghikai u Kpa ka Jaidbynriew ha ka jingim jong-u, bad u la long u nongbud uba la ioh ka jingshaniah ka bakhraw na u longkpa. Ki paidbah Kongress ki la jied ia u kum u Sekretari ka Jingialang ha Assam, bad la pynlong ia u u Dkhot jong ka Kommiti Kongress ka India Baroh-Kawei. Na ka bynta ka jingkyrshan ia ka liang iakhih pyrshah ia ki Nongsynshar Phareng u la shah set phatok la bunsien. Da ka jingtrei shitrhem jong-u, la lah ban pynlong ia ka jingialang ka Kongress Trai-ri ka India ha Gauhati ha ka snem 1926.

U Bordaloi u la long u Myntri-rangbah jong ka Kynhun Myntri Iasohlang ha Assam kaba la pynlong da ka jingiasohlang kiweipat ki nongmihkhmat ha ka Dorbar Thawaiñ

ha ka snem 1938. Shipor u la iehnoh ia ka kam myntri na ka jingiakhih pyrshah ia ki Sorkar Phareng. La jied nongialam ia u ha ka Kynhun Kongress Pyniaid-hima, bad u la long biang u Myntri-rangbah ka Assam ha ka 1946, bad u la neh ha kane ka kam donburom haduh ba un da iap ha u Nailar 1950. Ki paidbah ka Assam ki la pangnud bad bynnud shikaddei ha ka jingkhlad-noh jong une u rangbah uba ki la ieit bad burom na ka bynta ka jinglong babha jong-u.

Ki kam babha jong-u ki sah tyngkreiñ. Dei ha ka por bad da ka jingialeh shitom jong-u ba la ioh ban sdang ia ka Pyniaid-skulbah Gauhati **(Gauhati University)**, ka Sheri Bishar-rangbah **(High Court)**, ka Skulbah Hikai-doktor **(Medical College)** bad ka Skulbah Hikai-rep **(Agricultural College)** bad kiwei-kiwei ki kam ban kyntiew ia la ka hima.

U Bordaloi u don ki sap ki bapher-bapher. Nalor ba u long u riewsaiñ-pyrthei bad u nongpynbha ia la ki para-briew, u long ruh u nongthohkot u batbit. U la pyndonkam bha ia ki na ka bynta ka jingmyntoi ki paidbah kiba u ieit kum la kajong ka myusiem. Ka-ba u ioh jingmyntoi baroh na ka jingtrei jong-u, u pynleit sha ka kam leh-bha ia ki para-briew. Um shym kynshew spah kyn-shew phew ialade ne na ka bynta ki bahaïing-hasem.

Ki paidbah Assam na ka jingieit bad jingñiewkor ia u kum u nongialam ki la ialum tyngka ban seng ki Kam Lehbha ia ki parari khnang ban pynsah jingkynmaw ia u. Kawei na kine ka long ka Hospital ia kiba pang-tlot. Ia ka kyrteng u Kopi Nath Bordaloi yn iaikynmaw ieit pateng-la-pateng ha Ri Assam baroh kawei.

"Kyrteng jong-ki yn iai-iewbih,
Pateng-pakit kin sah,
Ha jingkynmaw ki ban-dang-mih,
Ri kan ym sah khynnah."

Na ki Sur Khasi.

17.—U Syiem Solomon

Phi la ju iohsngew shaphang u Solomon, u syiem ki Jiw ? U la-long u badonnam namar ka jingstad jong-u, bad la khot ia u u syiem u bastad tam uba la ju don. Bad la ong ba u sngewthuh biang-biang ia ki jingkren ki mrad bad ki sim.

Ka nam jong ka jingstad jong-u ka la saphriang kylleng ka pyrthei ha kato ka por bad ka syiem ka bakhraw bad babhabriew, kaba na Aphrika ka kyrteng ka Syiem Sheba, ka la iohsngew ia kata. "Nga dei ban leit khmih ia une u syiem baphylla," ka la ong halade, "bad ngan peit la u long da shisha u bastad kumba ki briew ki ong."

Ha kawei ka sngi u syiem Solomon bad ka Syiem Sheba ki la iamih ban ialeit shongkulai kai shabar ryngkat bad ki bakhrawbatri bad ki nongbud-nongrap. Ynda kattokatne ki la leit poi ha kawei ka syntei dkhiew ka baheh kaba don hamar lynti ba iaid u syiem. Haba ki dkhiew ki la iohsngew ia ka jingiaid khrup-khrup ki kulai, ki la ma shikaddei eh, bad katba u nangiaid shajan, u Solomon u la lah ban iohsngew ia ki ba ki ong :—

"Waw ! La wan poi u syiem u bakhraw tam bad u bastad tam ha ka pyrthei ban iuh roit halor jong-ngi bad ban kyrshoiñ lwet ia ngi ha ka khyndew."

U Solomon u la kum rkhie sammut; bad ka Syiem Sheba ka la kylli, "Balei phi rkhie ?"

"Ia kaba ki dkhiew ki iaong," La jubab u Solomon ; bad u la iathuh ha ka ia kaba u la iohsngew.

"Ka la long ka badei hok," ong ka Syiem Sheba, "ba dei ban kyrshoiñ ia kiei-kiei ki barit kum kito hapoh u briew u bakhraw katta-katta, ko syiem !"

"Em," la jubab u Solomon u da phuhsamrkhie, "ki bastad bad bakhlaiñ kim dei ban lehbeiñ ia ki batlot."

Te u sa pynphai noh ia la u kulai, bad u la pyniaid sawdong ia ka syntei dkhiew, bad baroh khoit ki ialeh kumta. Kumta ki dkhiew ki la iashong iasah ha ka basuk.

Ka Syiem Sheba ka la nguh ngon ia la ka khlieh. "Kam phylla ei-ei ba ki briew kin khot ia phi u bastad," ka la ong. "Suk kata ka ri kaba u syiem jong-ka u pyrkhat wat ia ki baduk-basuk bad ki baraitong-rai-not, bad uba khmih ba yn num don uno-uno ruh uba shah-lehbeiñ."

"Uta uba synshar halor ki briew u dei ban long u bahok, u da synshar ha ka jingshep-tieng ia U Blei." Ong ka Jingthoh Bakhuid.

18.—U Hem Chandra Baruah.

U Hem Chandra Baruah u la long uwei na ki nongthoh-kot ki bapawnam ha ka ktien Assamese uba ki briew ki ñiewburom eh. U la long u riewnang-riewstad u bakhraw. La um shym ioh shong skul bha haba u dangrit, hynrei u la nang shibun ki ktien da ka jing-minot bad jingiaseibor hi. U nang bha ia ka English, ka Hindi, ka Bengali bad ka Sanskrit nalor ka ktien la-jong, ka Assamese. U la thoh bun tylli ki kot Assamese ki ba-kordor, bad kawei na kita ka dei ka Dikshne-ri Assamese, ka kyrteng ka **Hem-Kosh**. Ka-ne ka jinglum ia ka kitab batai-ktien ka la biang ban pynpaw-nam ia u kum u nong-thoh-kot. U la trei minot thop baroh shirta na ka bynta kane ka kot. Ka la long ka

bakordor eh ha ki nongpule-kot. U la thoh ruh ia ka Gramar ha ka ktien Assamese. Ha kane ka rukom u la seng nongrim ia ka ktien Assamese ka bamynta.

La kha ia u Hem Chandra Baruah ha kawei ka nongrit hajan ka shnong Dergaon ha ka Distrik Sibsagar ha ka snem 1895. U kpa jong-u, u Muktaram Baruah, u long u briew u babha shibun, bad u bakloi ban iabeh iarap ia ki bashem shitom-shijot bad ki bapang-bajhia. Shisien la khie ka pangkpohpynhiar ha ka shnong kaba u shong. U la leit ban iasumar lem ia li bapang ha ïing jong-ki. Da ka jingsniewbok ka bakhraw, ka jingpang-kpoh baiabit ka la kem ia u, bad u la iap na kata. Ha ka por ba u iap u kpa, u Hem Chandra u dang khadlai snem ka rta. Na kata ka daw um shym ioh shong skul shuh ; bad u la leit ban sah noh bad u kpa-nah uba shong ha Sibsagar. U la trei kam bad la u kpa-nah uba ai tulop ia u saw tyngka shibnai.

U Hem Chandra u la long u khynnah samla u baminot shibun. U la trei minot ia la ka kam ka duk na kaba u ioh la ka bam ka sa ; bad ha ka por balait u la pule minot tdop ia ki kot ki sla kat kiba u lah ban ioh synei. Da ka jingminot bi u la nang bha ia ka ktien Bengali bad Sanskrit. U la angnud eh ban nang ia ka ktien Phareng **(English)**, hynrei u kpa-nah jong-u um pynshlur ia u

ha kata. U shu ialeh ban nang buhrieh ia ka da ka jingiarap uwei u shakri Sorkar u basbun uba la ai kot ai sla ia u, bad uba hikai tista ia u manla ka Sngi Rubibar. Namar ka jingtrei minot jong-u ha la ka kam, la nang kyntiew tulop ia u ter-shi-ter. Um shong thait ka pule kot ; bad u la nang pynroi shuh-shuh ialade ha ka Sanskrit bad ka Phareng. U la nang bha ia ka ktien Bengali bad Hindi ruh. U la trei shitom khlem shong thait ha ka kam thoh-kot. Kumta u la lah ban lum ia kato ka kot batai-ktien kaba la pynsah nam la ka kyrteng.

U Hem Chandra u la long u briew u bashynrang jingmut, u bashisha, u bahok bad u baisih ia ka lamler-lambait. Um ju sngewbha ban leit kyrpad jingleh-isynei nano-nano ruh. U shaniah ha la ka jingtrei hok la-jong. Da ka jingtrei shitom la-jong u la nang kiew kyrdan manla ka por. U la sdang trei kam ha ka tulop sawtyngka shibnai, hynrei hadien ka tulop jong-u ka la poi shaduh ka ar spah san phew shibnai. Ki Sorkar ha kito ki por ki la ñiewburom ia ka jingthoh-kot jong-u bad ki la ai buskit shibun ia u namar kata. Ka jingtrei shitom jong-u ka la wallam la ka bainong ha ka por ka babiang.

Ynda u la ichnoh noh ia ka kam hikai ha ka Skulheh kaba ha Sibsagar, u la wan trei kam noh ha Gauhati ha kaba u la shong neh artad,

U la long u briew uba ieit ia ka trei ka ktah da ka kti. Um ju pep ban trei kper wat haba u la san phew snem ka rta. Ki briew baroh kat kiba iashem iakynduh ia u ki sngewieit bad sngewburom ia u. U long u badonakor ha ka ktien ka thylliej ia ki lok ki jor. U Hem Chandra Baruah u la long uwei na ki khun ki badonburom jong ka Hima Assam. U la iap haba u la dap hynriew phew snem ka rta.

Ka jingim bad ka jingtrei u Hem Chandra Baruah ka pyni shai bad pynshisha ia ka jingong, "Haba don ka mon, hangta don ka lynti."

19.—Ri Ki Longshuwa.

Ri ki longshuwa ! Kat-shaba nga leit,
Ko Ri jong-nga ! Sha Pha hi nga shu peit ;
Suk bad manbha ia ki khun Jong-pha ki
[iai-ap,
Pateng-la-pateng bor jong-ki kan bud kan
[rap.

La Ri nongwei burom phyrnai kin ai,
Ko Ri jong-nga ia pha hir-hir nga brai ;
U Blei un da n'u bashun-bapen ia ka Ri,
Laitluid bad kyrhai kan long ia ka Ri jong-
[ngi.

Na ki Sur Khasi.

20.—Ka Aeroplane.

Ki longshuwa-manshuwa jong-ngi ki la ju iathuhkhana shaphang ka liengsha hyndai ka baher na suinbneng kaba kit ia ki syiem bad ki patsha na kawei ka jaka shaweipat ha ka por ka tan ka khen. Hynrei ki briew ki la iapyrkhat ba kane ka long tang ka puriskamkai kaba shu don tang ha ka jingpyrkhat ki nongiathuhkhana pynbyrngia ia u paidbah. Mynta pat ka liengsuin ka da don shisha bad ngi la iohi ia ka da la ki khmat ba ka her.

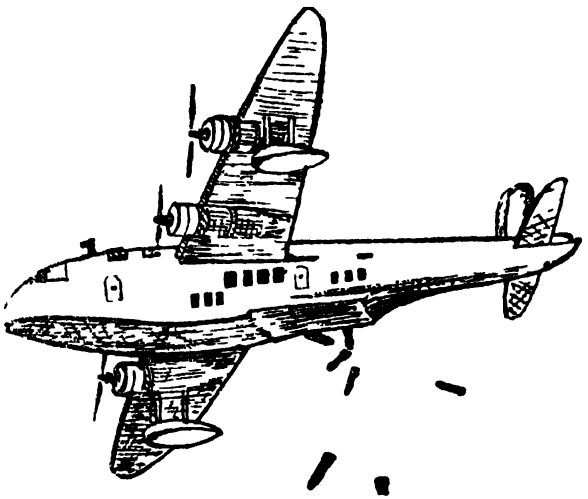
Ka Aeroplane ka dei ka tiarkor kaba la shna ha kata ka rukom ba ka lah ban her ha suin, bad ba lah ban pynkiew-pynhiar, bad ban pynpoi ia ka shano-shano shaba la thmu. La pyniaid ia ka da ki kor kiba syriem kum ki jong ka motor kar hi. La shna ia ka da ka dieng-jwat, u nar bad ka kynja tin stang ka bani bha. Ka met jong-ka ka long ka bashalatuiñ bad banop sha khmat. Ka don ka tdong bad ki thapniang. Hakhmat don ka jaka ba la shna ban shong u nongpyniaid uba pynshad ia ka kor. La iada ia u da ki jingkhangiit na ka jingtyrsuh ka lyer babeh wiaw-wiaw. Ka liengsuin ka pynmih ka jingsawa bariew jam woung-woung haba ka her lyngba ka suinbneng.

Ka liengsuin kam lah ban kiew shisyndon shisien kiew shalor suin, hynrei ka da dei

ban da rynsied thop-thop halor khyndew, kumba leh u pukni, jngai katto-katne, khuang ban ioh pynkhih bha ia ka. Haba ka la ioh rynsied kumne, ka liengsuin ka sa her arted bak shalor suin kumba siat ia u khnam. Lah ban shu pynher beit phak ia ka, ne ban pynnoh arsut ne pynkhonwaiñ ia ka katba kwah u nongpyniaid.

Ka liengsuin ka long ka jingshembuit ka baphylla. La bun ki jingpyrshang ban her sha suin da ki briew ha ki ri shai jong ka Europe bad America la slem bah. La don ki jingiap jingduh ha kiba kum kine ki jingpyrshang her. Ha ka bakhadduh ki arngut shipara ki Nong-America, u Wilbur Wright bad u Orville Wright ki la lah ban her thiaw kumba shikynta shiteng ha ka liengsuin kaba ki shna hi. Kane ka la long ka banyngkong ba u briew u lah ban her shalor suin kum ka sim. Uweipat u nonghersuin uba lah ban her kham jngai u dei u French, u kyrteng u Mons Bleriot, uba la her lyngba ka English Channel ha ka 37 minit. Naduh kata ka por bun ki nonghersuin ki la iamih ban her jngai halor ka ri Europe baroh kawei. La lah ban pyndonkam ia ka liengsuin ban kit ia ki nongleit-jingleit bad ia ki jingkit-jingbah naduh ka shem 1909. Ka aeroplen ka lah ban her ha suin hapdeng 300 bad 400 mail shikynta.

Ha ka thma pyrthei ka banyngkong bad ka baar kumjuh la pyndonkam bha ia ki

KA AEROPLANE KA PYNHAP BOMB.

liengsuin kiba la shna ha ki rukom jingshna ki bapher-bapher. Don ki liengsuin-ialeh, ki liengkit-bomb, ki liengkit shipai bad ki liengkit tiariapom kiba la pyndonkam ha ki por ka thma pyrthei ka baar. Ka liengsuin ka la long ka atiar ka bakhraw ha ka jingialehthma ka bamynta. Ka liang kaba don kham bun ki liengsuin ki babha bad badonbor ka lah ban jop ia ka thma.

Mynta la don ki liengsuin ba kit briew bad kit mar na kawei ka jaka sha kaweipat ka jaka ha kylleng ki ri ha Europe, America, bad Asia. La don ki lynti-suin ban her na

India sha England ; ki rangbah synshar-hima ki iawan ialeit na suin khlem jingma ne jingmynsaw ei-ei ruh. Ka lynti-suin ka la don ha ki bun ki jylla ka ri India, bad ki briew kiba kyrkieh ka leit ka wan ki iashong ha ki liengsuin, bad ki lah ban pyndep kloi la ki kam ki duk.

Mynta la kit ia ki shithi bad jingsong na ki jaka sha kiweipat ki jaka da ki liengsuin kit jingkit. La mynta ka bai-kit ka dang kham shong rem, hynrei kan poi ka por ba ka bai-kit bai-bah kan sa shong tad kum ka bai-rel bai-jhad katba nangiaid ki por.

21.—Ka Ri u Thah bad ka Ior.

Sha ki rud jong ka Duriaw-bah Arktik don ka ri u thah bad ka ior. Ha kane ka ri ka baphylla ym ju iohi sngi ba kan mih ha suiñbneng hynriew bnai lynter ha ka por tlang. Ha kane ka por tang ki khlur suda ki tyngshaiñ baroh shisngi. Mynlyiur ki sngi ki slem katta-katta kat haduh ba ka sngi ka tyngshaiñ sah wat ha ka por shiteng synñia. Ka khriat than ha ka por tlang kat haduh ym lah ban long dieng long siej, ne u phlang u kynbat ha kato ka ri, bad kaei-kaei baroh ka la shu kylla thah lut khoit. Ymlah ban rep ban riang ha kane

ka ri na ka bynta ka jingjur thạn u thah bad ka ior. Wat ia ka duriaw ruh la tap lup da u thah suda bad kumta ka la kylla thah. Ia ki briew kiba shong ha kane ka ri thah la khot ki Eskimo.

Ki Eskimo ki long kiba syndem ki khmat bad u shniuh jong-ki u rben bad iong bha ngain-ngain. Ki im ka jingim ka bashitom shikaddei. Manla u briew ha ka ri ki Eskimo u kup u sem da ki jaiñ ba la shna na ki snieh mrad ki barben. La jar katta ka jingkhriat, ki briew ki im suk im saiñ hi kynjai, bad ki khmat rit jong-ki ki i-phuhmat-phuhmut bad i-dap da ka jingsngewbha barobor.

Ki Eskimo kim don jhur don jhep, ne u soh u pai ban bam. Ka jingbam jong-ki ka long tang kata kaba ki ioh napoh duriaw. Ki bam tang da ka doh ki mrad duriaw, bad dohkha ba ki khwaì na duriaw. Ha ka por tlang ki pynpei thliew ia u thah uba tap ia ka duriaw bad ki khwai na kita ki thliew ba la pynpei. Ha ka por lyiur pat ki khwai na ki lieng rit jong-ki kiba la khot "Kayak". Ia kane ka **kayak** la shna na ka snieh u **seal** (u kynja sim-duriaw) ba la phna da ki dieng ban long kum ka lieng. Kumta mynlyiur ki Eskimo ki shna ia ki ïing-jaiñ jong-ki ha ki jaka ba ki lah ban ioh beh ia ki mrad duriaw bad ioh khwai dohkha bha.

Myntlang ki Eskimo ki shong ha ki ïing rit ba la tei da ka ior ba la lang tylli kum ki maw kynroh. Ia kine ki ïing la shna shiteng shapoh khyndew kumta ba ki briew kiba shong ha ki kin lait bad ioh jingiada na ki lyer khriat thah. Ia ki kynroh la tei da ki lyngkhot ior kiba la lang kum ki maw. Haba ki briew ki leit rung hapoh ïing ki la shu dei ban par lyngba ka thli w ba la pyllait kum ka jingkhang. Kito ki ïing ki Eskimo kim ju don jingkhang ïit kumba leh ki ïing jong-ngi.

Ki kha **whale** ki khaia don-dor ha ki Eskimo ban ia ka ksiar. Da ka khleiñ na ki **whale** bad **seal** la pynlong kum ka umphniang ban pynmeh ia ki sharak hapoh ki ïing ior jong-ki. Ki Eskimo ki ri ia ki ksew kiba leh kajuh ka kam kumba leh ki kulai bad ki masi-lur ha ngi.

Kine ki ksew ki ring ia ki kali ba khlem shalyntem. Da ka jingiarap ki ksew bad ki kali jong-ki ki Eskimo ki lah ban iaid jngai shibun Ha badei-badei ki leit sha ki rudduriaw ban iapli ia u shniuh-jem bad ki snieh mrad bad ki shaku, ki khiew ki pliang, ki tiar ki tar bad ki mar-nar na ki nongkhaïi.

Ka jingim ki Eskimo ka long ka bashitom shisha kumba la ong haneng. pynban ki sngewhun bad kaba ki long, bad lah ban ong ba ki long ki briew ki basuk shisha. Kim ioh pahuh ka bam ka dih, bad ka kup ka

sem, hynrei ki lah ban im suk kynjai.

Ka jingsngewsuk bad la kaba u briew u don ka long ka jingioh ka bakhraw.

22.—Ka Lama Jong-ngi.

(*Our Flag*).

Ka Ri India mynta ka la long ka ri laitluid. La synshar ia ka da la ki riewmihkhmat ba la jied da ki paidbah jong-ka. Ha New Delhi la don artylli ki Dorbar Thawaiñ ba la khot **Lok Sabha** bad **Rajya Sabha** ha ki ktien trai ri. Kine ki Dorbar ki pyniaid ia ki kam hima-sima baroh hapoh la ka ri bad shabar ruh. Ki Hima ba hapoh ka India Baiasohlang ba la ong **Indian Union** ki don la ki-jong ki Dorbar Thawaiñ ki bakyrpang kiba pyniaid ia la ki kam ki duk hapoh jong-ki hi katba la aibor ia ki da ka Riti-synshar ka ri.

Ki Nongsynshar bahakhlieh eh ki dei u President bad u Myntri-rangbah. U President banyngkong u dei Dr. Rajendra Prasad, bad u Myntri-rangbah pat u Sri Jahawarlal Nehru. Ia ka Ri India la pynlong **Republic**, ka ri-synshar-paidbah. Haba ong ri-synshar-paidbah ka mut ba la synshar ia ka ri da ki mihkhmat ba la jied da ki paidbah jong-ka.

Mynta yn iaphai sha ka lama jong-ngi.

Ka Ri India ka don la ka lama la-jong. Kane ka lama ka don lai tylli ki rong—ka bastem, ka balieh bad ka bajyrngam. Ka rong ka bastem ka don sha khlieh, ka balieh hapdeng, bad ka bajyrngam sha kjat. Hamar pdeng ka balieh ka don ka Dharma-Charka.

Kine ki rong lai tylli ki don la ka jingmutjingmut. Ka rong stem ka pyni ia ka dak ka jingshlur bad jinglenlade. Ka rong lieh ka long ka dak ka jingsuk bad ka jingshisha. Ka rong jyrngam ka pynpaw ia ka dak ka jingngeit, ka jingsbun bad ka jingieit.

Ka lama jong-ngi ka kyntu ia ngi ban long ki bashlur bad ki bymsheptieng, ban long ki bakloi ban shah-shitom na ka bynta ka kam babha, ban iaim suk bad ki parabriew baroh kiba don sha kiweipat ki ri, ban long ki bahok, ki bakylluid-mynsiem bad ki bashisha ha kiei-kiei baroh.

Ka Sharka h pdeng ka dei ka Dharma-Charka u Patsha Ashoka Bakhraw. Ka aiñ jong ka jingim u Patsha Ashoka hyndai ka la long, "Ka Jingsuk bad ka Jingshisha". Ka dak ha ka Sharka ka pyni ba ka India ka thmu ban long ka lok jong ki jaidbynriew baroh ha ka pyrthei. Kan iarap ia kiweipat ki ri ban iasan-iarangbah lang, bad haba da lei-lei-ruh ban num lehbeiñ lehkhoh ia ki ha kano-kano ka rukom. Kumta hi u Kpa ka Jaidbynriew u Mahatma Gandhi u hikai ia ngi ban long.

Ka lama jong-ngi ka kyntu ia ngi ban long ki briew kiba iawad ia ka jingsuk bad ka jingshisha nalor ka jingshlur, ka jinglenlade, ka jingngeit, ka jingsbun bad ka jingieit. To ngin iadem la ki khlieh sha la ka-jong ka lama, bad ngi ialeh kumba ka kyntu ia ngi.

"Theisottibad ba ri burom,
Ia wei ia ar bympeit ikwah—
Ia jong kiwei bym-ju-dap hom ;
Lama la-jong shakhlieh ban rah".

Na ki Sur Khasi.

23.—U M. K. Gandhi bad ki Kam jong-u.

La kha ia u M. K. Gandhi ha ka 2 tarik u Nairisaw **(October)** ka snem 1869, ha Porbander, ka nongrit rudduriaw ha Kathiawar shaphang Sepngi ka Ri India. Ngi iohi naduh ba u dangrit ba u long u khynnah uba ieit ia ka jingshisha bad uba isih ia ka jinglamler. Ka kmie jong-u ruh ka long ka bariewblei shibun. Ka shait leit ïing-mane manla ka sngi, bad kam ju bam ju dih khlem da duwai shuwa. Ka ju shah-jingit ruh man ka teng. Don ka por ka por ba ka bam jingbam tang shisien shisngi. Bad teng-teng pat ka shah-jingit shisngi bad ka bam jingbam shisngi. Ha ka sngi ba ka shah-jingit ka pynleit ia ka por baroh ha ka

jingduwai. Ha kane ka rukom lah ban ong ba u Gandhi u bit ia ka jinglong ka kmie.

U M. K. Gandhi u la pass ia ka Matrik ha ka snem 1887. Hynrei u la hap ban shong kurim haba u dang 13 snem ka rta. Kum ki khynnah baroh u Gandhi u ju shah pynshoi ha ki para-khynnah. Ha kawei ka por u la kum shim peisa hi na iing ban thied biri ne sikret. Hadien u phla ia kane ka kam leh lyndet ha u kpa uba la kloi ban map ia u khlem mai khlem nia. U don ka jingshlur ban phla ia la ka jingbakla haba u la kum leh bakla, bad um ju sngewlehraiñ ia kata.

La phah ia u ban leit shongskul sha Bilat. Kum u khun ngeit sneng, u la kolmguh ia ka jingsneng-jingkraw ka kmie bad ia ka jingbthah jong-ka baroh ; kata, ban num bam doh, ban num dih kiad, bad ban num iaid awria. U la im ka jingim leh tyngkai baroh ki sngi ba u dang shongskul ha Bilat. U la nang ban ñiewkor bha ia la ka por bad ban num im pahuh-pahai, hynrei ban pyrkhat kum u rangbah. Ynda u la pass ia ki Eksamin Aiñ, u la long u riewsaid.

Ynda u Gandhi u la wan-phai na Bilat ha ka snem 1891, u la leit trei kam kum u riewsaid ha Bombay. Hadien katto-katne por u la leit sha Rum Aphrika ha kaba u la shem ba ki para-ri kiba la leit trei kam trei duk hangto ki la shah-lehbeiñ than ha ki nongsynshar ha kato ka ri. Na ka jingisynei bad

jingsngewlem ia ki u la ialeh katba kot la ka buit ka bor ban pynjem bad pynsting ia ka jingshah-banbeiñ jong-ki. Namar ka jingiasaid bad ka jingiapyni bad ki nongsynshar na ka bynta la ki para ri, u hi ruh u la dei ban shah ki jingpynshitom ki bakthang shibun. La kumno kumno da ka jingialeh shitom jong-u la lah ban pynduna shikaddei ia ka jingshah-lehbeiñ ki Nong-India ha Aphrika.

Kum u nongiatrei-lem bad ki Sorkar ha Rum Aphrika haba la khie ka thma hapdeng ki Boer bad ki Phareng u la pynmih ka Seng Iarap ban sumar ia ki bamynsaw ha ka thma. Namar kane u la ioh ka jingiaroh bad ka jingñiewburom na ki Phareng. La ai khusnam ia u kum ka dak ka jingpyrto ia ki kam babha jong-u.

U Gandhi u la long u riewniam u bakhraw kumba u la long u nongialam paidbah u bakhraw. U la long u riewpule-kot u baminot shibun. U la pynleit shibun na ka por jong-u ha ka jingpule ia ki kot niam bad ha ka jingduwai. Ka bynta ba u bang eh ban iaipule pynleit jingmut na ka Bible, ong u Louis Fisher, uwei na ki nongthoh ia ka jingim jong-u, ka long ka Jingiathuhkhana Halor U Lum. U ong ba kane ka la rung beit shaduh ka dohnud jong-u. Ki ktien katei ka Jingiathuhkhana, la ong, ki pynkynmaw ia u shaphang ka **Bhagavad-Gita,**

U M. K. GANDHI 1904.

ka kot-niam ka bakyntang jong ki Hindu, kaba um shym la pule bha mynshuwa, tad haduh ka snem shongskul ka baar ha London.

U la long khlem artatien u nongthoh-kot u bapawnam. Ki kot ha ka ktien Phareng ba u la thoh ki long ki kot kiba ki briew ki sngewbha eh ban pule. Ka ktien Phareng jong-u ka long ka bathiang ban pule.

Baroh shi-katto u la im kum u riewtreikam bad la ka riam ka beit donburom haduh ka snem 1904 kumba yn iohi ha ka dur. U la lah ban im suk kynjai lada u la jied ban leh kumta.

Hynrei kam shym la long kumta bad u Mahatma Gandhi. Namar ka jingieit ia la ka ri bad la ki briew u la iehnoh noh ia ka rukom im suk im saiñ bad ka riam bha riam miat kum ki riewdon-kyrdan baroh. U la jied ban shah-shitom bad u rangli u juki, u kup shiliang u sem shiliang, bad u baduk tam ha ka ri. U la mon ban im ka jingim u phukir kumba la iohi hadien. Naduh kane ka por ka jingim jong-u ka la long tang ka jingiathuhkhana ia ka jingim ba aiti lut ialade na ka bynta ban pynbha bad kyntiew ia ki briew jong ka Ri India kiba u ieit eh. U la ai lut ia la ki jingdon baroh sha ki kam leh-bha ia ki para-ri.

U la duwai khlem thaid, bad u la shahjingit bunsien na ka bynta la ka ri, u da ngeit skhem ha ka bor ka jingduwai. Uwei

na ki Phadri bariewblei bad bapawnam, u C. F. Andrew, u la long u lok u bajan eh jong u Mahatma Gandhi. Une u Phadri Phareng haba u la iakynduh bad u Riewkhraw Mynsiem ka Ri India u la law noh bak ka riam ka beit Phadri, bad u la riam la beit kum u phukir India ban iatrei-lang bad U Riewblei Gandhi na ka bynta ka jingkyntiew ia ki khun ki hajar bad ki lak ki klur ka Ri India. Une u riewblei u la sngewthuh ba ka jingim kaba shakri ka long ka mluh ka bha-lang.

U Riewblei Gandhi u la dei ban ioh hok ia ka kyrteng u Kpa Ka Jaidbynriew. Ki briew barah shi-tyllup ka ri ki ieit ki burom ia u kum la u-jong u kpa bakha.

Une u Riewblei u la pynkyntang ia la ka jingim ban shakri ia la ka ri ba u ieit thungsngi. U la kiar lut na ki jingkwah-brai ka doh, ki jingkwah-brai ki khmat bad ka jingsarong thala ka jingim. Namarkata la ong ba u la shu shong khynraw noh ryngkat bad ka jingmynjur ka lok jong-u, ka Kasturbai naduh ka snem 1906, haba u la dap lai phew hynñiew snem ka rta, haduh ba un da iap ha ka 1948.

U la iehnoh hadien jong-u ka nuksa ka jingim kaba shakri. U la pynsuda lut ialade u da shim halade ia ka dur u shakri.

— —

U HEM CHANDRA BARUAH. (pcij 43-46).

24.—U Ngap Trei Smat.

(*The Busy Bee.*)

Da kumno sha u ngap trei smat
La por kynshew u buh,
Ban lum ngap bathiang man ka sngi
Na u syntiew baphuh !

Da kumno la sympa u tei,
Kumno u thaw la bthing !
Thop bha u trei shitom ban lum,
Ban shna jingbam bathiang.

Na kam jingminot bad jingstad
Nga ruh ngan iaitrei smat ;
Soitan u ioh dong ha jingsniew
Kti jaipdeh ban pynngat.

Ha kot ha sla bad ha jingtrei
Snem nyngkong ngan pynleit ;
Ngan da ai ruh manla ka sngi
La jingkheiñ ka babeit.

25.—Ka Assam Mynta.

(*Modern Assam.*)

Ka Assam ka long kawei na ki Hima jong ka India Iasohlang, **Indian Union**. Ka dei ka hima ba don shaphang shatei lam mihngi, bad ki Lum Mangkashang, ki bajrong tam ha ka pyrthei. ki ker pud ia ka phang neng jong-ka. Ka kyrteng rim jong-ka ka la long ka Kamrupa. Ki briew ha ka Hima kat ka jingkheiñbriew ha ka snem 1951 ki don 9,043,707 ngut baroh. La shong bad la wan shong bun ki jaidbynriew ha ki Ri Them bad Ri Lum jong kane ka Hima. Ki Distrik jong-ka ki long ka Goalpara, Kamrup, Nowgong, Sibsagar, Darang, Lakhimpur, Garo Hills, Khasi-Jaintia Hills, Mikir Hills, Cachar, North Cachar Hills, Miso Hills (Lushai Hills) bad Naga Hills. Ki jaka ri lum ki don hynriew tylli. Nalor kine ki jaka don sa kiweipat ki jaka ri lum ba la khot Balipara Frontier Tract bad Sadia Frontier Tract kiba dei hap hapoh Assam hi. Nangne lah ban sngewthuh shuhshuh katno ki bun jaid ki briew kiba shong ha ka Hima Assam. Ki briew ha ki ri lum ki don la ki-jong ki-jong ki ktien baiapher

kawei na kaweipat. Ka ktien kaba khamheh ba kren ha ki ri thor ka dei ka Assamese. Ha ka shisien ong ha Assam la don lut ki jaid briew bad ki jaid ktien jong ka pyrthei. Kumta ka long ka jaka ban pynsan pynrangbah ia ka jingsngew-shipara para-ri bad para-briew ruh.

Ka Assam ka long ka ri kaba dap da ki jingiohi kiba ringpah ia ki briew na kylleng ka pyrthei ban wan peit kai Ki wahbah, ki lum, ki riat bad ki kshaid jong-ka ki long kiba iphylla shibun. Ha ki khlaw ki barben bad baiar jong-ka don bun jaid bun rukom ki dieng na kiba lah ban ioh ki dieng sawdong, ki lyntang bad rishot kiba donkam ban shna ïing shna sem, bad shna lieng shna phan Don bun jaid ruh ki mrad khlaw—ki hati, ki khla, ki skei, ki bthong, ki dngiem, ki ki shrieh bad kiweipat. Ki sim ki doh ki don byllai ha ki khlaw jong-ka. Ka jingleit beh-mrad bad jingleit siat-sim ki long ki jingpynbyrngia ia ki briew ha Assam.

Ka Assam ka don ki par umphniang sharak bad petrol, ki par dewiong, ki par mawshun bad ki kper sha. Bun na ki briew jong ka Hima ki iaioh kam iaioh duk ha kine ki jingtrei par umphniang, bad ha ki bakisha. Ka jingtrei dewiong ka la ai kam ia ki shibun ki briew. Da ki spah ki motor ba kit dewiong ki mareh manla ka sngi ha ki surokbah na Sohra sha Gauhati. Ka jing-

pyniaid motor kar ka pynmih ka jingpyntbit ha ka kam trei kor trei bor ha ki briew.

La don mynta kylleng sawdong ka Hima ki surok ki babha bad bakylluid ha kiba ki kali motor kar ki iaruh shane shatai ban kit ia ki jingkit-jingbah, bad ia ki baleit bawan na kwai ki jaka shu kiw ipat. Ki surok rel hapoh ka Hima ki la pynsted ia ka leit ka wan, bad ka khaii ka pateng. Mynta lei-lei la don sa ka jingbuh lingsnin da kaba lah ban leit na Assam sha Kalkatta hapdeng khyndiat kynta da ka jingsngewsuk bad jingsngewtynnad artad.

Ka Assam ka la don mynta la ka-jong ka Sheri Bishar-rangbah, ka Pyniaid Skulbah, ka Skulbah Hikai-doktor, ka Skulbah Hikai-rep, ka Skulbah Hikai-jingtrei nalor ki skulbah hikai-jingstad ki babun rukom ba pynmih ki Sorkar bad ki paidbah kumjuh Ki skul-heh, ki skul-pdeng bad ki skul-rit ki don kylleng ka Hima bad ki bun ruh. Ki Sorkar ka jaka bad ki Sorkar Pdeng ki la ai jingiarap ia ki skul paidbah ha kiba la pynsan pynstad ia ki khun ki kti ka ri.

Ka Shillong, ka Nongbah ka Hima, ka long ka baitynnad. Ka long ruh khlem-artatien ka jaka shong ri lum ka baithiang bad bapyngngad shikaddei eh sha kaba ki briew na ki bun ki jaka ki iawan shong pyngngad, khamtam ha ka por shit. Ka jinglong ka suinbneng ha kane ka Nongbah

Ka long ka basngewtynnad baroh shisnem lynter. Ki surok jong-ka ki heh, ki itynnad, ki khuid bad ki bha. Hangne don ka iew ka baieh, ba la khot lewduh, kaba long iew manla ka snoi na kaba lah ban ioh lut ia ki jingdonkam baroh. Kiei-kiei baroh ha Sor ki i-khuid, i-sohsuba. Ki Jing Ophis ki Sor-Sur ha Sor ki la bun bha, bad ki babha artad. Nalor kine don sa ki jing ki sem ki paidbah ba la tei bha bad itynnad kiba la pynphuh-pynphiong ia ka. Ka Sor Shillong ka nangh ha mynsiu ka por. Sawphew snem mynshuwa ki briew kiba shong ha ka kin palat ia ka shiphew hajar, hynrei mynta ki la palut ia ka shiphew hajar. Ka long ka Nongbah ha im suk kajai ha ki por barah, bad ka nuksa ia kiweipat ki Nongbah ka India ha ka jingiashong suk para-briew.

Ha Assam don ki jingtrei trai-ri kiba kyrshan ia ka jingim ki briew, kum ka jingthaiñ muka, ryndia, jaiñsem, shador bad jaiñspong. Ki briew ki ri ki khñiang kiba kha sai ryndia bad sai-rusom. Ki kynthei Assam ki thir ksai bad thain jaiñ. Ki jaiñ Assam **ki donnam shibun naduh hyndai-hynthai.**

Ki riewlum ki im la ka rep ka riang. Ki ioh ban shalan ia ki mar rep jong-ki sha ri thor. U phan u long ka jingtrei bakongsan jong ki Khasi ha ka Distrik. Ka jingrep ka ai kam bad jingmyntoi ia ki shibun ki Khasi ha Ri Khasi.

Ki briew ha ki ri-lum ki im suk ha la ka trei ka ktah la-jong na kaba ki ioh la ka bam ka dih. Mynta la don bun ki surok iaid kali ha ki jaka ri-lum ha kiba la pyniaid ia ka khaïi ka pateng kyrhai.

Katno ka Assam mynta ka la roi bad iaid shaphrang ! Kane ka Hima kan nang iamareh shakhmat ha ka jingnang jingstad. La bun ki riewpawkhmat mynta ha Assam.

La pha long kumno-kumno ruh, katno ngi ieit hir-hir ia pha, Assam. Bad ka jingrwai jong-ngi barobor kan long :—

"Kane ka Ri ka jong-nga,
Ri ba khot laitluid mynta,
Dohnud ruh kan ieit ia pha,
Kumba ieit da U Blei."

Na ki Sur Khasi.

---

26 —U Syiem Tirot Singh.

Ia ka Ri Khasi Jaintia jong-ngi la khot ka Ri Ki Lai Phew Syiem bad Ka Ri Ki Khadar Daloi, bad kumta ruh la synshar ia ka shuwa ka jingwan jop ka Sorkar Phareng. Ki nongsynshar trai-ri, la ki rit makna ka it ka hima, hynrei ki dei ki riewshlur, bad ki ki nongialehthma ki bakhraw. Bad uwei na ki khla-ka-wait, ia uba ka Ri ka dei ban kynmaw burom pateng-la-pateng katba ki

khun jong-ka ki dangsah, u dei u Syiem Tirot Singh ka Hima Nongkhlaw. Une u syiem u la mih ban pynsah nam ia la ka jaid-bynriew. Ha u la iohi ia ka jinglong u Khasi hyndai. U la long u riewieit-ri bad u riewshynrang jingmut uba la bna nam kyl-leng-la-kylleng. Ki Sorkar Trai-ri ki la sngewbha, kum ka dak ka jingburom ia u, ban pynshlur ia ki nongthoh ia ka jingim jong une u syiem da ka jingiashan tyngka. La ai jingiarap na bynta kane ka jingthmu kumba T. 1,500.

La ong ba u Tirot Singh u la long syiem hapdeng ka snem 1814 ne 1815 ynda la iap noh u kñi jong-u, u Syiem Haiñ Singh. U la dei ban shimti noh ia ka kam syiem la dang-rit hapoh ka jingkhmih bad ka jingpyn-iaid ki bakhraw-batri bad ka Dorbar Hima. Ynda u la san la rangbah bha u la shimti ban pyniaid hi ia ka hima ; u la thung ki myntri bad ki nongialam ki paidbah ha ka thma ka ktien ; ki bapawkhmat eh na kine ki rangbah u dei u Kheiñ Kongor, u Lorshon Jaraiñ bad u Mon Bhut. Ki dei ki riew-sngewthuh, ki riewrangbah, ki riewkhlaiñ bad ki riewshlur ki bakhraw. Ka Hima Nongkhlaw ka la don ha ka jingsuk, bad jingiashongsuk bad ki para hima shuwa ban wan kiew ki Phareng sha ka Ri Khasi.

Ka Sorkar Phareng, ynda ka la jop ia ki jaka Ri Thor ba iakhap pud bad ki hima

Khasi, ka la kwah ban wan shimti ia ki ruh. Ka la pyrkhat nyngkong ba ka lah ban ioh ia ki da ka basuk. Hynrei ki Syiem Khasi kim treh ban shu aiti ia la ki hima ha ki nongwei khlem da ialeh. La don ki jingialehthma ki bajur hapdeng ki Syiem Khasi bad ki shipai ka Sorkar Phareng.

U Saheb David Scott, u nongpyniaid rangbah ki Sorkar Phareng ha ka Liang Assam, u la long u riewstad-buit. U la mut ban shu jop ia ki Hima Khasi da ka jingiatehlok khlem ka thma ka ktien. Kumta u la leit ialeh ieit leh thoiñ bad u Syiem Tirot Singh bad ka kmie jong-u, ka Ksan Syiem. Da ka jingstad-buit u Iskat Saheb, (kumba ju khot ki Khasi ia u David Scott), u la ioh ia ka jingmynjur u syiem ban thaw surok lyngba ka hima jong-u na ki Ri Thor Shilot sha ki Ri Thor Kamrup. Katba nangiaid ki por ki shipai ki swar ki Sorkar Phareng ki la nang wan ter-shi-ter ban shong ha ka Hima Khadsawphra. Ka jingbun u shipai mynta ka la pynmih ki jingkulmar ha shnong ha thaw hapdeng ki kynthei ki khynnah. Ki shipai ki la leh jop pyrthei, bad leh beijot la biang ia ki kynthei khlem kheiñ shuh ia kiba kumno-kumno ruh, samla ne tymmen. La wan poi ki jingmudui phirat khlem kut trai shuh ha u syiem bad ki myntri. La ki la maham jur, bad byrngem-byrsit ia ki da ka ktien katno-katno ruh, hynrei ym seisoh

ei-ei. U Syiem u la bittar bha lep, bad ki rangbah bad ki paidbah ki la ingkhong khait ia ka jingleh kulmar bad jingleh beijot ia la ki briew. Ki la ialum dorbar ban iapyrkhat bad ki la iakut jingmut ban beh krad ia ki nongpynkulmar bad nonglehbeiñ da ka bor ka wait ka stieh. U Syiem Tirot Singh u la iasylla bad iabuit lang bad ki para Syiem Khasi baroh ban pynher krad ia ki nongleh jop pyrthei.

Ha u bnai Jymmang ka snem 1829 ki Khasi ki la iakhih paidbah buk ban ialeh pyrshah ia ki shipai ki Sorkar Phareng ban beh noh ia ki na ka Ri. La pyniap shibun na ki shipai Sorkar ha kane ka jingiakhih thma, bad tang ha Nongkhlaw hi la pyniap 60 ngut ki shipai bad arngut ki Saheb Pyrton. Ki Khasi ki la thang lut khait ia ki ïing dak bangla u Iskat Saheb, ia ki ïing shong shipai bad ïing ba shong ki koidi trei surok baroh. U Iskat Saheb hi ruh u la lait im sa da ka said na ka kti ki Khasi. Naduh kata ka por ka jingialehthma ka la jur bha hapdeng ki trai-ri bad ki shipai Sorkar. Ki nongpyniaid-kam ki Phareng ha Assam ki la dei ban pan jingiarap sa na sha Ri Thor Shilot ban ialeh ia ki Khasi Trai-ri ban pyndem ia ki. Ki nongialam bapawkhmat ha ka liang Khasi ha kane ka thma ki dei u Mon Bhut, u Lorshon Jaraiñ, u Kheiñ Kongor, bad u Jidor, u Syiem Khynnah.

Ki Phareng ki la pyrshang ban pynkohnguh ia ki Khasi ban iasuk da ki jingtyrwa sbuh bun rukom, hynrei u Tirot Singh um treh satia ban ialeh lok leh jor biang bad ki mynder-ri kiba la leh beijot bad la leh ñiewbeiñ ia la ki para-ri. U la kwah ban ioh ia la ka jingsynshar laitluid khlem khum khlem teh kumba mynshuwa. U kham jied ban iap ban ia ka longmraw ha u nongwei.

Da ka jingshed-buit kum ban kren iasuk, ki nongshun ki la ioh ban pynmih ia u khlaka-wait na ka jaka-kut rieh jong-u, bad ki la ioh kem ia u. Kumta ki la pynryngkang par ia u sha Dacca. Ki Phareng ki la khroh ki la kjor ia u ban shimti pat ia ka hima ban synshar hapoh jong-ki bad ki jingkular har rukom ban leh-bha ia u bad ia ki briew jong-u, hynrei ka jubab bakhadduh jong-u ka long. "Lah ka baiap kum u luk u lak ban ia ka baim kum u syiem bad u mraw."

Ka jingim une u Syiem Riewshlur ka la kut noh ha ka 29th u Nai Lber 1834. Ki briew na ka jingsngewieit bad jingburom ia u ki la tei u mot ha Khadsawphra ban pynsah jingkynmaw ia une u Rangbah Riewshlur uba long ka jingpyrsat-mynsiem ia ka pateng kaban dangmih. La plie leh rukom ia u mot jingkynmaw da u Lat Badonburom ka Assam ha ka jingialang paidbah ha ka 29th Jymmang 1954 ryngkat bad u Myntri rangbah ka Assam hi.

"Riewstad ka pyrthei ki ju ong,
"Jingieit ka sdang shuwa na ïing".
La Ri ngi ieit—ngin ieit kyndong,
Kum ri khrawnam kan phuh kan phieng".
Na ki Sur Khasi.

27.—Ka Burom U Nongthaw.

Pyrthei sawdong ka Sngi ka shad ;
Met bneng na ka kim ju iakhlad.
Hapoh ki aiñ ki shad bad khih ;
Longheh longsan kim ju iaknieh.
Por miet ki khmat shalor ki khmied.
Katno itynnad long ka miet !
Khrik-khrik ha suiñ khlur ki phyrnai,
Katno jngum-jngum shai rong u bnai !
Matti bajanai ki pynpaw—
Ka jingstad lut U Trai Nongthaw.
Burom baroh U dei ban ioh,
Kyrteng Bakhraw dei ban iaroh !

28.—Ka Jingluilui bad ka Jingsniew.

Shisien ha kawei ka por uwei u nongthohdur, u bakwah ban mut-dur ia ka jingluilui, u la lap ryngkhat ia uwei u khynnah uba ialehkai harud i wahduit shnóng. La ktah jur shibun ia ka jingmut u nongthoh-dur da ka jingi-luilui basngur jong uta u khynnah kat haduh ba u la shim ia u kum ka nuksa jong-u.

Uta u nongthoh-dur u la thoh ia ka dur uta u khynnah ha badem khohsiew, u da duwai ha U Blei bad la ki kti ba-la-kli. Ka jingmut-dur ka la long ka babha katta-katta kat haduh ba la ñiew ia ka kum ka kamstad ka bakhraw.

Ynda la bun snem, haba uta u nongmutdur u la tynmen u la poi pyrkhat ban thoh ia ka dur jong ka pop.

Da ka jingthmu ban ioh ia kaba u mut, u la leit sha ka phatok ka bahajan, bad u la jied ia uwei u koidi u baitriem bad baisih tam kum ka nuksa jong-u.

Uta u briew u la matlah baroh arliang ki khmat. U don ka sohkhliang ka baijli ha ka shalangmat jong-u. U i thik kum ka dur jong ka pop hi.

Haba u nongthoh-dur, ynda u kylli shaphang ka jingim jong uta u briew, u la sngewthuh ba une u jingthaw baikynsha um dei uweipat lait na uto u khynnah angel hi, uba la long la bun snem mynshuwa kum ka nuksa jong ka jingluilui jong-u, la pyndumbuit hi jlang ia u.

Ka jingim lyngkar bad dakait ym tang ba ka la pynkylla ia ka dohnud bad ka jingmut jong uta u khynnah, hynrei ka la pynlong wat ia ka dur bad ka rynieng ryniot jong-u hi ka baijli kum ka pop hi.

29.—U Dikk Whittington.

La don shisien ha kawei ka por u khynnah uba ki khot u Dikk, u baduk shikaddei. La lap noh ki kmie ki kpa jong-u haba u dangi', bad ymdon naano-mano ruh ban khmih lan i ia u. Um don lok don jor ha ka pyrthei, lait tang ka miaw kaba u shu tam na surok bad kaba u sumar u pjah bha. Ka miaw ka la long shisha ka lok ka babha bad bnai jingtngen ia u, kumba phin sa iohi ladien.

Don na ki para shnong para-thaw kiba ailuit ia u Dikk ban leit shong sha ka Nongloh London ban pynbit ia la ka jingim hangta. Ki ong ha u ba ka London ka long ka nongbah ka baloh shikaddei; bad ba la siang ia ki surok da ka kjur suda Manla u nong-London u la long u bariewspah katta-katta. Kane ka jingiathuhkhana ka la pynkhih jingmut jur ia u Dikk, bad u ruh u la kwah dikdik ban riewspah lem. Kumta ha kawei ka sngi u la mih noh bak bad la ka miaw ban leit sha London.

Ynda u Dikk u la poi ha London um shym iohi satia ba la siang ia ki surokbah jong-ka da ka ksiar kumba la iathuh ia u mynba u dangdon ha la shnong ; hynrei ki shu ialong kum ki para surok baroh kiba la siang da ki maw eh khrad khrad kum ha kiweipat ki nongbah. Namar ba u long u baduk bad

bakyrduh, u la hap ban thiah ha kita ki maw ki baeh ryngkat bad ka miaw bun miet lynter ; um don ïing don sem ban shong ban sah ; um ioh ka bam ka dih ka bathikna ban bam ; um don lok don jor ban khmih ban i ia u. Marwei hi lngang tang bad la ka miaw ! Sangsot u bapli !

Da ka jingbhabok kumno-re-kumno, hadien u la ioh ban leit sah ha ka ïing uwei u briew u bariewspah bad u basbun mynsiem artad. U la dei ban sah ha ka ïing jong uta u riewspah ha London ban iarap trei jingtrei ia ka nongshed-nongtiew jong-u. Da ka jingsniewbok kata ka nongshed ka dei ka briew ka basniew, baamrang bad bañiangkuhiw katta-katta kat haduh ba ka la pynsajia, pyndik mynsiem ia u Dikk miet bad sngi. Ka la pyntrei ia u kut ki kam baroh kiba ka la dei ban trei ma-ka hi, hynrei ka ai pat ia u ka bam ka dih ka bymiaryngkat briew shuh, ka basniew katta-katta. Nalor nangta ka sin ka rngup ia u haban da biang, ka da shoh da dat artad manla ka sngi. Kata ka kynthei ñiangkuhiw ka la ai jaka-thiah jakadem ia u ha ka kamra ka basniew kaba la bun khnai suhsat-sohjew. Hynrei namar ba u Dikk u don ka miaw kem khnai ka batbit bha, ka la pyniap lut khoit khalakhala ia kine ki khnai baroh.

Uta u riewspah ha ka ïing ha kaba u Dikk u la ioh leit ban sah, bad ban trei ban ktah

u long u briew uba khaïi-patong bad korbar-sorbar bad ki hima bar-ilaka. U la don shibun bah ki lieng khaïi, bad u la ju pynkit ia ki da ki bun skit ki mar ki mata, bad u phah die ia ki sha ki hima bar-ilaka. La die iohnong shibun hangta ia kita ki mar-khaïi. Namar ba u dei u riew bha-mynsiem u ju shah ia ki shakri shakor jong-u ruh ban pynkit pynbah ia kino-kino ki mar ki mata jong-ki kiba ki kwah ban pyndie, bad u la ai ha ki la ka bai-iohnong-iohni.

Ha kawei ka sngi ka khun kynthei uto u riewspah, ka Aliss ka la kylli ia u Dikk lada u don ei-ei ban phah die ha ka lieng u kpa jong-ka kaba la khreh ban leit die mar shabar. U Dikk, la um don ei-ei ban phah die, lait tang ka miaw kaba u ieit thep-mynsiem, um bansé ban ai ia ka ban phah die, haba la kyntu eh kata ka khun uto u riew-spah.

Sangsot mai-blei ! U bapli kynrad u Dikk u la sngewkynjah hi jlang, bymdon shuh ka miaw bad kaba u ju leh-ieit leh-thoiñ, bad kaba u ju iakren sngewbha-sngewmiat. Ki khnai bad ki nai-tynjit ki la wan shlei ia ka kamra jong-u, bad kim ai thiah ai dem ia u baroh baroh shimiet ; bad ka nongshed-jing-shed ka la shoh sajia sasti ia u kham paiat ban ia kaba ka la ju leh mynshuwa. U la shah jynjar haduh katta-katta, kat haduh ba um sngewlah shah shuke bad ha kawei

ka miet u la song la ki tiar ki tar, bad u la leit sha surokbah. Ynda u la iaid pisa nyn-siem baroh shimiet, u la leit poi ha kawei ka nongrit, bad u la shong bhek halor uwei u maw ban shong thait, namar um sngewlah iaid shuh.

Katba u dang shong hangta, la kynjat shai, bad ka sngi ka sa shat ha sahit-bneng. Tang shu mih ka sngi, ki baje ka London ki la sdang ban riew. Ki sawa jam ha sahit-bneng bad ki iaid lyngba ka madan baroh kawei:—

"Leit phai-pat, ko Whittington,
Lai sien phin long u Rangbah ka London."

Kita ki jingriew ding ding dong jong ki baje imat kumba ki ong kumta ha u Dikk. U bapli u Dikk u la sngewsammut halade ia ka jingriew ki baje, bad u la sdang ban khñi-iam. Kata kam imat satia kaba lah ban urlong. Hynrei sa shisien pat u la iohsngew ia ki jingriew ki baje bad i kumba kin ong:—

"Leit phai pat, ko Whittington,
Lai sien phin long u Rangbah ka London."

Imat kumba u iohsngew ia kajuh-shi-kajuh m u ka kynti ba ki baje ki riew. U Dikk, ynda kumta u la pyrkhat halade u ong, "Imat tang ka nongshed du kaba leh tohmet bad leh ñiewbeiñ ia nga. Ngan leit phai biang, i Aliss i kren ieit kren thoiñ ia nga. Ngan leit phai biang, kumba ong ki baje, bad ngan sa peit aïu kan jia nadien nangne".

Kumta u leit phai-pat sha ka Nongbah London ban shong ha kajuh ka iing na kaba u la mih noh. U la kut jingmut ban shu iaishah ia kiei-kiei baroh katba long.

Ka lieng ha kaba u Dikk u la leit buh ban pyndie ia ka miaw jong-u ka la leit sha jngai hi bak sha ki duniawbah, bad ka la leit poi sha ki ri ba[illegible]tip kyrteng shuh. Ynda poi tiap ha[illegible]u nongpyniaid ka jhad u leit bran-br[illegible]hi u syiem kita ki ri ; bad la khot-sngewbha[illegible] u ban iabam iadih ha iingsyiem jong-u. Hangta u la iohi ka jingjia kaba khyllah-sngi kaba um ju iohi mynnomynno ruh ha ka jingim jong-u. Tang shu buh tiak ia ki pliang jingbam halor miej, ki paidbah-paidsan ki kynhun khnai bad barit bad baheh ki la iamih buk, bad ki la iabam lut khoit khiat ia ka jingbam jingdih baroh na ki pliang.

"Waw mei ! Waw pa !" la kyang shla u syiem kita ki ri, "Ngan num ioh-bam ioh-sa shuh ei-ei ruh em mynta ka sngi".

"Ah syiem kynrad ! la ong u nongpyniaid lieng, **"Phi dei ban buh kawei ka miaw kemkhnai ha iingsyiem jong-phi ban pyniap lut ia ki nai-heh bad nai-rit, lymda kumta phin num ioh bam ei-ei ruh haba ka long kumane."**

"Ka miaw phi ong, kaei kata ?", la kylli u syiem, **"Ka dei ma ka kynja sing kaba dangmih thymmai ? Nga la thied da ki spah ki sing bad bunjaid ki khla, hynrei ymdon uwei**

ruh na ki uba lah ban pyniap wat ia kawei ruh ka khnai na ka bynta jong-nga".

U rangbah lieng u la phah briew mar-mar sha ka lieng ban wan rah ia ka miaw u Dikk. Haba u syiem u la iohi kumno ba ka miaw u Dikk ka la pyniap sa pyniap ia kawei ka khnai hadien kaweipat khala-khala, u la thap kti shar da ka jingkmen bymlahong shuh. U la ong ba un siew-dor ia ka miaw lada kan shongdor shiteng na ka hima jong-u. Nangta u la ong, "Phin shim kine shiteng dorjon ki pla ksiar kum ka dor na ka bynta kane ka mrad rit baphylla ?"

U rangbah lieng u la mynjur ia kata ka jingtyrwa da ka bakmen, bad u la shim ia kita ki pla ksiar bad u la pynkit ia ki ha ka lieng jong-u sha London u da aiti ia ki baroh hynriew tylli ki pla ha u Dikk Whittington.

Haba ka nongshed ñiangkuhiw ka la iohsngew ia kane ka jingbhabok bad ka jingioh-spah u Dikk, ka la sngewpihuiñ bad la satnud ia u. Ka la ong ha uto u riew-spah, u kynrad jong-ka, ba u Dikk u la long tang u khynnah uba khlem damli bad khlem lok khlem jor ha ka pyrthei ; kumta ymdei satia ban leit ai spah ai hajar katta-katta ia u. Hynrei uto u riewspah, ba u long u bahok bad bakylluid mynsiem, u la ai lut khoit ia kata ka tyngka baroh katba dei ha u Dikk, bad u la pynsan pynrangbah ia u kum la u jong u khun hi.

U Dikk u la ieit hir-hir ia ka Aliss, bad u la ialeh ban ring ia ka jingieit jong-ka da kaba u la leh baroh katba shong ha ka bor jong-u ban pynsngewbha ia ka. Ka ruh ka la ju pyrto ieit ia ka jingshida jinglong jong-u, bad ka jingiaishah jong-u ia ka jingleh bymdei, bad mynta ka la sngewhun ban pyrkhat ba u la poi ha ka kyrdan kaba u la angnud katta-katta.

U nongkhaïi u basbun mynsiem, u kpa jong-ka, u la nang iohi ba ki la don ka jingiaieit thep-mynsiem katta-katta iwei ia iweipat, bad haba u Dikk u la biang bha ka rta, la pynbeit ia ka sngi ban iapynhiar-synjat hapdeng jong-u bad ka Aliss, kiba la iasngewkmen bymlahong shuh.

U Dikk u la nang kiew kyrdan manla ka snem, bad la ñiewburom bad ñiewkor-shikaddei ia u. U la long u dkhot ka Dorbar Pyniaid-hima jong ka Himabah Britain. La kyntiew-nam ia u kum u riewdonburom, bad la thung Rangbah Pyniaid-shnong jong ka London lai sien. Ha kane ka rukom la pyndep ia ka jingkrenlpa, kumba u la pyrkhat ruma da ki jingsawa ki baje mynno kumto.

U Dikk u la shim mynta da ka kyrteng u Sir Rishard Whittington kumba la ai nam ia u. Ha ka balai sien ka jinglong Rangbah Pyniaid-shnong u Sir Rishard Whittington u la khot-sngewbha sha ka jingiabam-iadih ia u Syiem bad ka Mahadei hō ka rukom don

burom ka bakhraw, bad u Syiem u la sngewbha ban ong, "Mynno-mynno ruh u Syiem um pat ju ioh uba kum une u rangbah." Bad kum ka jubab ia kata ka jingong, u Rangbah Pyniaid-shnong u la ong. "Um pat ju don u rangbah uba ju ioh kum une u Syiem."

U Sir Rishard Whittington u la ju iarap isynei ia shibun bah ki badrik bad bashitom ha ka jingkyrduh jong-ki, bad u la leh bunbun ki kam leh-sbun ia ki briew, ia kiba la pynsah jingkynmaw-ioit hadiuh mynta-mynne. U la i-o bad la iam-briew da ki briew baroh kat kiba ithuh-ithaw ia u haba u biang bha ka rta, bad ba u la ioh ka nam ka burom ka bakhraw. U la im sa arphew snem hadien ka jingiap ka lok bai i- jong-u.

Ka jingiai shah sbeng hapdeng ki jingeh baroh ka la wallam ka nong ka bakhraw ha ka por babiang.

30.—U Sim Khlaw.

(*A Wild Bird.*)

U sim khlaw u dei u para,
H'utai u dieng u shong
Bad la jingrwai baroh shisngi ;
Katno bathiang ka long !

Ki syntiew khlaw ki dei ki hep,
Ha madan phlang ki don ;
La khmat bhabriew bad jingiewthiang,
Ha nga ban rkhie ki mon.

Pyrthei mariang ka dei ka kmie,
Jai-jai ka khawoit kti ;
Ha kut shadem Nga dem ban thiah—
Lyngngai Nga thiah suk hi.

31.—Ka Jingthoh ka Nusip

Mynhyndai la don uwei u Syiem uba la synshar halor kawei ka hima ka bakhraw. U la long u bakhraw ha ka spah bad ka bor, bad u la im suk im saiñ kynjai ha ki sngi jong-u baroh.

Ha kawei ka sngi uwei u riewkhaiñ uba la phuñiuhlieh u la wanpoi sha ka iingsyiem jong-u. U la long u briew u baiphyl-la shikaddei bad ka i-stad ruh artad. U Syiem u la sngewkwah ban tip ei-ei na u; bad u la phah khot ia uta u briew ha khmat ka khet, bad u la kylli katto-katne shaphang kaban jia ia u hadien. Uta u tymmen um treh ban iathuh, hynrei u Syiem u laiban ia u ban iathuh, bad ha kā bakhadduh u la ong, "I kumba phi sngewsuk kynjai, kynrad. Hynrei phim tip ba ka pateng syiem jong-phi kan kut noh tang ha phi. U Syiem uban mih hadien un huna dei i khun jong-phi".

U Syiem u la sngewsih jur ban iohsngew ia kane. U la duwai ha ki Blei Trai Kynrad ban ai khun ia u. Hynrei ha ka jaka u khun, la kha pynban ha u da ka khun kynthei.

Ha kawei ka por u Syiem u la leit behmrad sha kawei ka lawbah-lawsan. Ha kawei ka sngi ynda lajan kem iongreiñ u la shem ba u la bakla lynti hapdeng ka lawbah baiong synñia. U la shu iaid ruma rutid shane-shatai katto-katne por, bad ha ka bakhadduh u la leit poi sha kawei ka iing u nongaplangbrot. Hangta u la hap ban sah miet shi-miet, bad u la bam la dih. U nongapblang u la don uwei u khunlung rit u babhabriew shikaddei. Haba u peit ia uta u khunlung, ka la wan siat ha ka jingmut u syiem ba uta u khunlung un kiew sha ka khet hadien jong-u. Khnang ban pynpep ia kane, u Syiem u la tuh noh bak ia uta u khunlung balui-lui. Ynda u la iashem bad la ki briew, u la phah shna kawei ka shang ban buh ia uta u khunlung. Nangta u Syiem u la buh ia u khun rit ha ka shang bad u la pynkie ia ka arsut ka wahbah. Ki sngi ki snem ki la nangiaid ter-shi-ter. Ka leit jia-ryngkhat pat ba u Syiem u leit behmrad biang sha khlaw. Ha kawei ka sngi ka baabit u la sliang-um, bad u la rung ha kawei ka iing u nongthohdieng, bad u la iapaw um shi-klat. La si ia ka um da uwei

u khynnah samla u babhabriew shibun. U Syiem u la peit shin ia uta u khynnah bad um i iadei dur satia bad uta u nongthohdieng. U la kylli ia u la uta u khynnah u dei u khun jong-u. U nongthohdieng u la ong ba u Shandra um dei u khun jong-u. La kumba khadsaw snem ne, u la ong, ka khun kynthei jong-u ka la shem ia u ba u per ha ka shang ha ka wahbah. U Syiem u la khynñiuh ker ka met ban iohsngew ia kata. U la kynmaw khrek ia kaba u la leh khadsaw snem mynshuwa.

U Syiem u pyrkhat khuslai lyngwai wit khlem thait. La don tang kawei ka jingpyrkhat ha ka jingmut jong-u. Um ju don jingsuk mynsngi, bad um ju iohthiah mynmiet. Ynda khyndiat sngi hadien u la phah uwei u shakri balah ban shaniah bha sha ka ïing u nongthohdieng. Uta u briew u la iakren bad u nongthohdieng. U la ong ba u Syiem u la sngewieit eh ia u khynnah samla, bad u la kwah ia u ban hikai pynbit ba un trei kam ha ïing-shari jong-u. Hadien kattokatne ka jingiakren pyni, u nongthohdieng u la kohnguh ban phah ia u khynnah, bad uta u briew u la ai ia u shibun bah ka tyngka kum ka jingai-sngewbha na u Syiem. U nongthohdieng u bapli u la shah shukor. U la nang ngeit ia kaba uta u briew syiem u la kren baroh. Da ka jingangewkmen ka ha khraw u la phah ia uta u khynnah bad uta

u shakri syiem. La leit ialam ia u Shandra sha ka jaka ka bakynjah bha, bad hangta la dung prak ia u da uta u lok jong-u. Hynrei uta u briew um shym da ap ban iohi la u la lah pyndep bha ne-em ia ka kam ba phah u Syiem ia u ban leh. U la pynmareh bak-bak ia la u kulai sha ïing-syiem, bad u la iathuh ia u Syiem b. u la lah pyniap ïa u samla.

U Syiem mynta u la sngewhun jrud, u la sngew ba um dei ban sngewshcptieng shuh shaphang ba ka khet jong-u kan leit poi sha kaweipat ka laiñ syiem. U la pyrkhat sngewshngaiñ ba u la pynkylla khongpong ia kaban jia. U la rkhie sammat ia ka jingiathuhlpa kaba uto u tymmen u la lah iathuh. U la sngewkmen ba kan num jia haba da lei-lei ruh. Ki snem ki la nangtyllun, hynrei u Syiem um shym ioh khun shynrang la u-jong. Ka khun kynthei marwei jong-u ka la dap arphew snem. U Syiem uba ju bang eh ia ka behmrad, u la leit behmrad biang sha khlaw. Hangta u la iakynduh shi-kynhun ki phukir blei. Te hapdeng jong-ki u la iohi badon uwei u samla uba i thik kum u Shandra hi. U sngew kumba um lah ban shaniah ia la ki khmat. U la ngeit skhem ba la lah pyniap ia u Shandra la kumba hynñiew snem mynsuwa. Hynrei ka jingsyriem ka iajan haduh katta-katta. U la khot ia uta u samla

bad u la iakren slem jlang bad u. Na ka jingiakren u la sngewthuh ba uta u khynnah ia uba u la phah pyniap ha u shakri jong-u, um shym iap. U la shu mynsaw jur, um shym tipbriew shuh. La lap ia u da ki phukir; ki la shim ia u bad ki la sumar haduh ba un da koit pat.

U Syiem u la pyrkhat lad pat da kumno ba u lah ban pyniap ia u Shandra. Ka jingpyrkhat ka la wan ha ka jingmut jong-u katba u dang behmrad ha khlaw. Ha kawei ka sngi u la iaid khlad marwei na ki nongbud jong-u. Marwei u la wan sha ka jaka badon ki phukir. U la ong ha ki ba u la bakla lynti, bad ba u la dei ban phah shithi sha ïing-syiem shisyndon, hynrei ymdon mano-mano ruh ryngkat bad u. U la ong ia ki phukir ban iaai briew ia u ban leit rah ia ka shithi sha ïing-syiem. Ki phukir, kum ka jingburom ia u Syiem, ki la tyrwa ha u ban phah da u Shandra. Kane ka la long thik kaba u Syiem u la angnud eh. U Syiem u la ai ka shithi ha u Shandra kaba u dei ban ai ha u rangbah syiem uba dei khmih ia ka ïing-syiem.

Ha kato ka shithi u Syiem u la thoh ha u rangbah syiem jong-u ba u tang shu ioh ia ka shithi ba un pyniap shisyndon ia u Shandra. Da ka bajia ryngkhat uta u samla u la ai ia ka shithi ha ka kti ka khun u Syiem. Ha ka jaka ba kan ai ia ka ha u

rangbah ka ïing-syiem, ka la plied ia ka, bad ka la thoh pat da kawei, bad ka la ai ia ka ha u Shandra, ka da ong ha kata ka shithi ha ka kyrteng u kpa jong-ka hi ba u tang shu ioh ia ka shithi u rangbah syiem u dei ban pynshongkurim noh ia ka bad u Shandra. Ka jinglui-lui, bad jingbhabriew bad ka jingi-ieit ka khmat u Shandra ka la ring ia jingieit jong-ka sha u. Kam sngewshongnia bad sngewdei satia ba un shu shah pyniap kha-ma-kha khlem daw ei-ei kum uta u rangbhabriew.

U rangbah syiem um lah khlem da kohnguh ia ka hukum u Syiem, bad u la pynshongkurim ha ka burom ka bakhraw ia u Shandra bad ka khun-syiem kumba la kwah ha ka shithi ba u ioh. Ki paidbah ki la iakmen bymlahong shuh ban iohi ba ka khun-syiem ka la ioh la u lok u jor ba ideidor bad ka.

U Syiem ynda u la wanphai na ka babehmrad u la lyngngoh tyngheng ba la lah pynshongkurim ia ka khun jong-u bad u Shandra uba um mon satia. Hynrei mynta um banse shuh ban shu pynhun bad pyndem ialade ha ka nusip bad u la sngewhun bad ka.

U Shandra mynta u la long kum u khunsyiem uba mih byrti ha ka jaka u kthawkurim jong-u.

32.—Ka Bor Iaineh.

(*Power of Perseverance.*)

Ia ka lat-lat sa tang u bieit
Da ka dopkaid u mut ban set,
Shipor pynwit ki dieng ki siej,
Hynrei sha beit ka mareh sted.

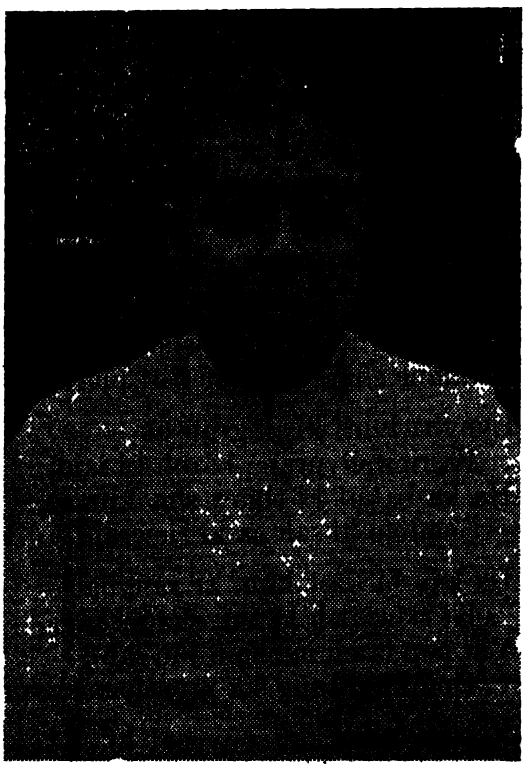
Ka umpohliew kan kyrsoi buk
La i shipor ka jah noh jar,
Ka wad lynti kam lah shong suk,
Shane shatai ka par bad pjar.

Lyngba lynti ki jingsuhsat
Ki riewshynrang baroh ki iaid,
Ha ka bakut ki thiaw sha khmat,
Shadien ki sah sa ki riewraid.

Da kan hi tiaw kum ki rangbah
Ki riewialeh ki tur shaphrang,
Ym pep la eh la thaiñ kin lah ;
Don kam tang ka mynsiem shynrang.

Ka bakordor kan phyrnai hi,
Ynda la iaid ki sngi ki por ;
Kan sa tyngshaiñ ruh khrek kum sngi ;
Kumta ka long ruh barobor.

Na ki Sur Khasi.

U G. N. BORDALOI.

(Pule biang peij 38-41 bad "U Riewrang-bah" peij 89 kum ka jingñiewkor.)

33.—U Riewrangbah.

Lum Mangkashang ba khraw ka nam,
  Lum thah lum ior ba don la dor ;
Jingkynshew barieh ban ioh tam,—
  Hangne ruh don par mawkordor.

Jingtip jylliew lah ban shem bha
  Da kompass bani ki riewstad.
Kano ka burom bashisha,
  Khun bynriew dem diap kin iawad.

Tei mot nam I'une u radbah,
  U Nongialam ka Seng Bakhraw,
Ba iam u duk u iam rangbah,
  Riam bha riam miat baroh u law.

H'une yn shem jingmut bakor,
  Ha samla ka Ri ban thep ;
Pateng hadien kin don ka dor,
  Ba ioh burom bad nam bymsep.

I'u Kpa ka Ri u ieit thungsngi,
  Dienjat jong-u ryngkhi u bud ;
Bordaloi kum u riewieit-ri
  Iehnoh ka suk ka saiñ u nud.

Ban phuh ban phieng ka Meirilung,
  Ma-u la kloi ban ap phira ;
Ki sara lung kin roi bad plung,
  Ka Ri sawdong kan leh risa.

33.—U Suri bad u Ksew.

Shisien u suri u la iakynduh bad u ksew bad u la ong, "Da kumno, lok, phi sngaid bad jlih-phyrnai katta-katta. Nga pat nga raikhoh katta-katta bad nga sah sa tang ka shyieng bad ka snep ?"

U ksew u la ong. "La aibam aidih ia nga arsien shisngi. Nga ioh kyrhai ka doh, ki shyieng, bad ki biskit." "Katno nga ruh nga kwah," la ong u suri, "ba ngan ioh bam ioh dih kumta kum ma-phi."

"Ñiuma," la ong u ksew, "phi lah ban long u badonbok kum ma-nga ; lada phi wan bad nga, ngin iaap lang baroh arngut ia ka ïing."

"Da la ka dohnud baroh ngan leh kumta," la kren jam u suri, katba ki nangiaid arsut ka surok syndah-syndah. U suri u la iohi ia ka dak aiu-re-aiu ha ka ryngdang u ksew.

Namar ba u sngewphylla shaphang kata, u suri u la kylli, "Ka dak aiu sha kato ha ka ryndang jong-phi, ko lok ?" "Em phi, kam dei kaei-kaei ruh, ka lah ban long ka dak bapaw malu-mala na u jingteh ryndang ha uba la teh ia u kynjri." "U kynjri, u kynjri ! uei ! "Ki da teh kynjri ia phi ?" " Hooid keiñ," la ong u ksew, "ki teh ia nga da u kynjri baroh shisngi bad ki sa pyllait ia nga mynmiet-mynmiet ban ap-phira ia ka ïing."

"Khublei, lok," la ong u suri, "Nga kham lah ban long u balaitluid, la nga dei ban shah-jingit teng-teng. Ngam lah ban duh ia la ka jinglaitluid na ka bynta kita ki shyieng, ki doh bad kiei-kiei ki babha ha ka pyrthei, hapoh ka jingteh mraw !"

34.—Ka La-iing.

Ymdon kano-kano ka jaka ha ka pyrthei kum ka la-iing. U khynnah u san u rangbah ha ka la-iing. U kylla long u babha lada ka iing jong-u ka long ka babha. U kylla long u basniew lada ka iing jong-u ka long ka basniew.

Ngim da donkam ban leit shabar ban wad ia kata kaban ai ia ngi ka jingkmen. Ngin ioh ha la-iing ia kata kaban pynsuk ia ngi. Ka iing ka babha ka long ka jaka-shong jong ka jingsuk. To keiñ, namarkata, ngin iapyrshang ban pynlong ia la ka iing ka babha khnang ba ngi lah ban im suk im saiñ ha ka.

Ka kmie ka synshar ia ka iing. Ka bor jong-ka ka long ka bakhraw na ka bynta ka babha. Ka kmie ka babha ka pynlong ka iing ka basuk. U khynnah u ioh hikai na ka ia kiei-kiei baroh ki babha. Ka kmie

---

La ai ia ki jingiathuhkhana lyngkot ban hikai ruh ia ka jingbuh dak sangeh bad dak ker ia ki ktien iakren beit (reported speech)

ka babha, ym tang ba ka pynlong ka ïing ka basuk, hynrei ka ai ka dak ka jingkyrmen kaba i-hun ha ka.

Ngi ioh jinghikai ia ki jinglong-kordor baroh ha la-ïing. Kumta ka long ka jaka hikai ia ki jinglong donakor bad jinglong donburom baroh. U khynnah u iakynduh barobor bad baroh kaba don hapoh bad baroh sawdong ka ïing. Ka ïing ka babha ka don kiei-kiei ki babha baroh sawdong ia ka. Kan hikai bha ia ngi. Ka ïing ka babha, ha kaweipat ka liang, ka kha ia ka jinglong-dondor. U nongrwai u la rwai,

"Ban wad jingsuk ngim da dei ban iaid jngai,
Jingsuk babha tam ha ngi ïing kan ai."

35.—U Baieit ia ka Jingshisha.

(*A Devotee of Truth.*)

Kane ka jingjia harum kan iathuh katno u Riewkhuid Gandhi u ieit ia ka jingshisha. "Haba Nga dang khynnah nga la ju iohsngew", u ong, "ba ka kam u riewsaid ka long ka kam jong u riewlamler. Pynban Nga la long u riewsaid. Hynrei Ngam ju don jingmut satia ban ioh burom ne ioh tyngka da ka jinglamler; Ngam ju kren lamler mynno-mynno ruh ha ka jingtrei-kam jong-nga. Nga la kren shai ha manla u nonsai-kam thymmai haba u wan sha nga, ba

um dei ban khmihlynti ia nga ban trei ia ka mukotduma ka balamler.

Pynban ha kawei ka por Nga la leit lap ha kawei ka mukotduma ba u nongai-kam u la shukor ia nga. Shisyndon Nga la ong ia u nongbishar ba un pynrem ia ka mukotduma, bad u nongbishar u la sngewbha eh ia kane. Nga la iohi ba ka jingkren jong-nga ia ka bashisha ha kane ka mukotduma kam shym la pynsniew ei-ei ia ka jingtrei-kam jong-nga, ha ka jaka kata, Nga la lah ban ioh ia ka jingsngewieit ki babun ki briew.

Shisien u nongai-kam u la wan mareh sha nga bad la ki ummat ha la ki khmat. La shem ia u ba u la leh kawei ka kam sniew bad la dei ban bishar ia u ha iing-shari. U la sngewsih jur katta-katta ; hynrei Nga la pyntngen ia u bad Nga la ong ia u ba don tang kawei ka lad ban ioh lait, bad kata ka long ban kren ia ka bashisha.

U nongai-kam ha ka banyngkong um da sngewmon satia ban sngap ia ka jingai-buit jong-nga ; u riewsaid jong-u ruh imat um iahap jingmut bad nga. Nga la ong ia u nongai-kam jong-nga ba ka jinglehraiñ kam da shong shibun eh ha ka baieit phatok ban ia ha ka jingleh ia ka bymshisha kumba u la leh. U dei u riewshlur, bad u la ong ha ka bakhadduh, "Mr. Gandhi Nga la buh-ti iálade ha ki kti jong-phi nadong shadong". Mynta u la klor ban leit wat sha phatok, lada donkam,

Hynrei Nga la ialeh katba kot la ka buit ka bor ban iarap ia u bad Nga la jop shisha. La pyllait noh ia u tang bad ka kuna. Hadien u la thoh ia ka jinglong ka mukotduma baroh kawei ha ka lyngkhot kotsada, bad u la phah shna jingwahdur ia ka, bad u la sdien ia ka ha ka kamra trei-kam jong-u kum ka jingpynkynmaw ia ki longbteng jong-u."

Kumta la kyntu :—

"Ban kren lamler ka bymdei eh ;
Ban kren hok ymdei ban sngeweh.
Ai kan wat jia katba ka jia,
Barobor kren ka bashisha."

36.—Ka Dkar Kab-bab.

Ha kawei ka thwei ha Bihar la don kawei ka dkar. Ka la shong hangta la slem jlang. Ryngkat bad ka, ha kajuh ka thwei, la don artylli ki hanblei kiba ialanglok bad ka. Ha kawei ka sngi katba ka dkar ka dangshong hapoh um harud ka pung, katto-katne ki nongtongdohkha ki la iawan poi, bad ki bad ki la sdang ban iakren. Uwei na ki nongtongdohkha u la ong, "Kane imat ka pung ka babha ; ngin iasah hangne shi-miet, bad ynda mynstep ngin iasdang ban iatong dohkha. Ngin iatong lut ia ki dohkha bad ki dkar baroh." Kumta kita ki nongtongdohkha baroh arngut ki la leit thiah noh.

Markumta hi ka dkar, namar ka jingshep-tieng ka bakhraw, ka la leit jngi sha shi-liang ka pung ban leit wad ia ki lok jong-ka, ki hanblei. Ka la iathuh ha la ki lok jong-ka ia kaba ki nongtongdohkha ki la iakren. Kawei na ki hanblei ka la ong ia ka dkar ba kan mih noh na ka pung kloi-kloi katba lah. Hynrei ka dkar ka ong ba kam lah ban leh ia kane namar ba ka long ka basuki ka iaid ka ieng. "Ka bniit ka babha eh ka long," ong ka dkar, "ba arngut na phi phin iabat ia u dieng marshiliang, haba ngan dait ia u napdeng da la ki bniat."

"Kata ka jingpyrkhat kaba da dei tyng-eh," ong sa ki hanblei. Kumta ki la iawad dieng, bad ki la shem u babit bha, bad ki la iarah ia ka sha suiñ. Ki nongtongdohkha, haba ki la iohi ia kane, ki la iapyrta, "Ha peit ka dkar ka baher. Ap ynda ka hap!" Ka dkar ka la sngewbitar haba ka la ioh-sngew ia kine ki ktien. Bad ka la ong, "Bam ia nga! Bam ia ka dpei!" Hamar ba ka ang la ka shyntur, ka la kum pyllait noh dak ia u dieng bad ka la hap pdak.

Ka jingbymlah-shah ka long bunsien ka daw jong ka jingjot.

Phah ia ki khynnah ban thoh jingiathuhkhana lyng-kot na ki lynnong kiba ki la pule mynshuwa. Kin da bud ia ki rukom jingspel dak bad jingpynbeit ktien.

U JOSEPH SAMLA.

37.—U Khun Donburom.

Rymmuiñ u thoh-sngi u thoh-bnai !
  Khmat long ïit ka dohnud.
Ka snap riewblei ka iaiphyrnai !
  Baroh ban peit jawdud.

Naei yn shem ba kum une
  Ka bor ban pynkhamti ?
Baroh ki hajar kin mane
  Kylleng sawdong ka Ri.

Ha u bor Blei la pynkhamti ;
  U palat ka jingstad
Ia bakhraw-batri ha ka Ri ;
  Jingai Blei u la mad.

Kali tom-tom bad riam bad beit,
  U kynjri ksiar, wan rah,
B'un shong, b'un deng katsha b'u leit
  Une u khun rangbah.

Kyriep u shong ha khet bishar ;
  Hynmen ki wan dem khrup ;
Jingjia baroh Blei u synshar ;
  Jingphohsniew ruh la kup.

Ymlah ban khang ia jingpynbeit
  U Trai Balah-baroh ;
I'u bapoh-tam ki khmat U peit—
  U kyntiew na thliew-sboh.

U JOSEPH HA KA BUROM.

U JOSEPH HA KA BUROM.

(*U Khun Donburom la bteng*).

Ka khet ka bishna ai U Trai !
L'u briew U pynshong hi ;
I'uba U mon kyrhai u ai
Ki jingkynshew ka Ri.

"Ym jingleh briew," Joseph u ong,
"Ka kti U Blei ka paw ;
Ymdei ban isih la jinglong—
I'i Pa, to khie leit shaw.

U khun ba I ieit thep-mynsiem,
Mynta ha ka burom—
U bat i'u dieng synshar u Syiem ;
Ki briew kin ym shitom."

Joseph, u naikhadsaw synñia,
Khlung-khlung u iaiphyrnai ;
Kum u riewstad ba nang biria
Da 'tien jem u bujai.

Da jingphuhmat u kpa u wan
Sha hima jong u khun ;
Ha jinglong-tymmen ban kyrshan,
Kumta u la sngewhun.

I'u symbai babha ba la btep
Leit ka rta un kordor ;
Un iaiseisoh bad un ym sep ;
Bad un iaikup jaiñ-khor.

38.—Ban Bha ka Longïing.

Ki khynnah ki dei ban nang ban long ki bahok, ki basngur mynsiem, bad ki babeit dohnud ha la ki kmie-ki-kpa. U khynnah u babun buit bad u baarsap u long uwei na ki jaidbriew kiban num don jingkyrmen satia ban roi ban pa ha ka pyrthei. Phim dei ban don ka kam-rieh ei-ei kaba phim mon ban pynpaw ha la ki kmie-ki-kpa. Lada phi la kum leh bakla phi dei ban phla shai ia kata, bad phin pannap, ia kata ka dohnud ka kmie u kpa ka kloi eh ban map. Lada phi kwah ban leh ia kano-kano ka kam, da pan ia ka jingmynjur jong-ki. Wat ju sdang leh ia kaei-kaei da ka bakyrmen ba phi lah ban burieh ia la ka jingthmu. Lada shisien phi iaieh ban leh-lyndet na la ki kmie-ki-kpa, phin nang iaishah pynshoi, na kawei ka kyrdan sha kaweipat, ban thaw buit-shukor, ban iaileh buit-thok, tad haduh ba phin da kylla-long uba matñiuh-kyntem bad uba i-kynsha. Shen-shen yn i-saitmet ia phi, bad yn num don uban shaniah ia phi. Ka jingsngur-mynsiem ha u khynnah kan tap noh, ia shibun bah ki jingleh-bieit. Na ki khynnah, u basniew tam u dei uta uba peit sian ia ki khmat ki kmie-ki-kpa jong-u, uba leh mynkohnguh katba ki dang iohi ia u, hynrei ki tang shu lyndet tiak u leh pat ia kata kaba ki la mana.

39.—U Nongtuh bad la ka Kmie.

Uwei u khynnah-skul u la tuh kawei ka kot na ki para-khynnah, bad u la leit rah ia ka sha ïing sha ka kmie. Ha ka jaka ba kan sneng kan kraw ia u, ka la nang pynshlur ia u pynban ha kata ka kam. Katba nang slem uta u khynnah, ynda u la rangbah, u la sdang pat ban tuh sa ia ki mar kiba kham kordor. Ha ka bakhadduh la kem ia u, bad la ialam ia u ban phasi. Haba u la iohi ia ka kmie ba ka bud hapdeng u paidbah, ka da iam bad ka thap ia la ka shadem, u la kyrpad ia ki nongbishar ban ioh iakren pasiaw bad ka shi kyntien. Haba ka kmie ka la wan bak-bak hajan, bad ka la pynshah ia la ka shkor ha ka shyntur u khun jong-ka, u la kahap ia ka shkor da ki bniat, bad u la dait tbak ia ka. Hangta ka la lynñiar kliang. Te ki paidbah ki la kynshi ia u khun mrad jong-ka, namar ba u la nud ban leh kum ia kata ka kam haramjat ia la ka kmie bakha. U la jubab, "Dei ma-ka kaba long ka daw ka jingjot jong-nga, namar lada, haba nga dang tuh ia ka kot u para-khynnah, bad haba nga wan rah ia ka, sha ka, ka la sneng ka la sympat ia nga, ngan num jin da la kylla dakaid katne-katne kat ban poi, shaduh kane ka jingiap khlemraiñ."

KA JINGSNENG:—Shyit ia ka jingsniew haba ka dang shylluid. Ha wat sympat ia u khynnah te phin pynjot ia u.

40.—U Kyllang.

Arsien ngi la leit peit ia u lum bapawnam ba la khot u Kyllang, uba mih kum u mawshamok u bapyllun jaluiñ 5,400 phut ka jingjrong, 10 ne 12 mail shaphang shatei lam sepngi na Mairang, bad uba lah ban iohi bha na baroh ki dong. Ka lynti ban leit sha u ka phai lam sepngi baroh shi-lynter ia ka them Mawnai bajyndong ha kaba don kawei ka nongrit bad shibun ki jingthung-jingtep.

Ha ki lum baroh arliang la don pateng-pateng ki law kseh, teng-teng pat ki bapyllun lyui bad badon ki kyntoit kseh ki barit ha kliar lum ; katba ha ki katto-katne ki jaka pat ki don ki bynta ki baiar ki badap tang da ki diengrit suda, ki iasyriem ia ki bri, hynrei ia kiba ha nga, la iathuh shai, ba ym shym da thung ; ha kaweipat ka liang, la iathuh ba ki trai-shnong ki da thung ia ki dieng kseh, khamtam ia kiba hajan ki shlem; kiba ai kam ia ki Nong-Mawnai baroh.

Ka jingiohi na kliar lum ia ka phang-shatei ka iar shibun, lah ban iohi shai lut ia ka

them Assam bad ki Lum Mangkashang, bad ia ki lynter lum phlang baat bathem jong ki lum Khasi. Tang khyndiat eh ki ïing lah iohi, hynrei ka tdem bakyllain kaba kiew na ki them ka iathuh shai ia ka jaka-rieh jong-ki, katba ka jingsawa na ki tyrnem na ki shlem ba iajngai ha la ki dong ki dong ka long kumba rwai ring sur sngewtynnad eh: ki hap ha ka shkor kum "ki baje ha ka lyer," kawei-pa-kawei ka jingtied ka sawa sngewtynnad, bad ka iatied hap sur bad kiweipat. Ka jingkynjah bad jingitynnad ka jingpeitkai bad ki jingsngewlung mynsiem ba la pynkhih da ki jingring sur ki shoh pynjai-jai ia ka jingmut jong-ngi kiba la thait bha ian na ka jingiaid-lynti.

Na u Nongleit-jingleit.

41.—U Sir Isaac Newton.

Ia u Sir Isaac Newton la kha ha ka snem 1642, ha kawei ka nongrit ha England. Haba ka kmie ka la iohi ia u khunlung badangkha, kam shym poi pyrkhat ba un leit long u briew u bakhraw. Kam shym tharai ba u lah ban batai ia ki bun kiei-kiei kiba ki briew mynshuwa kim ju bna ei-ei ruh em.

Mynba u dang khynnah la iehnoh ia u Isaac hapoh ka jingsumar ka kmie-rad jong-u. Ka la leh sbun shibun ia u, bad ka la jhah

skul ia u. Haba u dang khyndiat snem u Isaac um shym paw kum u khynnah u banang. Hynrei u la pynpaw ka jingtbit eh ha ka bashna jingialehkai, bad kiei-kiei kiba kum kita. U don ki tiar shna jingshna bad ki kurat ki baheh bad barit. Ia ki ruh u shu shna hi da lade. Da kine ki tiar u Isaac u la thaw bun kiei-kiei ki baphylla. U nang haduh katta-katta ban trei da ki tiar kat haduh ba la i kumba la kha ia u ban long misteri.

Ki paramarjan marpa ki la iaroh shibun ia kiei-kiei kiba u Isaac u thaw; bad ka kmie-rad jong-u kaba la tymmen kam ju thait ban ialap ieit shaphang jong-u.

"Un long u nongtrei u banang ha kawei ka sngi." Ka ju ong. "U Isaac un roi un pa ha ka pyrthei bad un kylla riewspah tang hapdeng khyndiat por."

Katto-katne na ki lok jong-u ki la ong ia ka kmie-rad jong-u ban phah trei ia u bad u nongshna baje; namar, nalor ba u tbit ha ka bashna tiar, u khynnah u pynpaw ia la ka jingnang ha ka jingkheiñ ruh; kane, ki iaong, kan iarap shibun ia u ha ka shna baje. U Isaac u la lah shna lpa kawei ka baje ka bym-ju-tip mano-mano ruh. La pyniaid ym dei da ki shalyntem bad ki jingkhia, kum kiweipat ki para baje, hynrei da ka jingjaw ka um. Kane ka la long ka jingphylla ka bakhraw ia ki briew kylleng saw-

dong ; bad wat haduh mynta ruh don tang khyndiat ngut ki briew, rangbah ne khynnah kiba lah ban iathuh ia ka por tang da ka shi-dabor ka um. Nalor ka baje-um u Isaac u la shna ruh ka baje-sngi. Kumta ka kmierad jong-u kam ju khuslai kumno ban tip ia ka por. Ka baje-um ka iathuh ia ka por ha badum, bad ka baje-sngi pat ha bashit-sngi. Ia kane ka baje-sngi lah ban iohi haduh mynta mynne ha kawei ka kyndong jong ka ïing kaba u Isaac u ju shong.

U Isaac u don ka bor ka baphylla da kaba u lah ban tip ia kiei-kiei. Kum ban pyni nuksa, u lah ban tip ia ka bor ka lyer da kaba shu rynsied pyrshah ia ka. Da ka jingjlan ka jingrynsied jong-u u lah ban tip la ka long ka lyer ka bajai-jai, ka lyer ka bajur ne ka erlangthari. Kumne, wat haba u ialehkai para-khynnah, u la nang iaiwad ia ki jingbuhrieh ka mariang.

Katba u Isaac u nangsan, u la pynphai ia la ka jingmut sha kiei-kiei kiba kham donkam ban ia ka bathaw jingialehkai. Baroh shisngi u pyrkhat jylliew, ne u pule kot jingkheiñ, ne saians. Baroh shimiet u ju khmih ia ki khlur. U la pyrkhat la ki long ne-em kum ka pyrthei jong-ngi. U pyrshang ban pyrkhat katno ki jngai na ka pyrthei, bad da ka bor aiu ba ki lah ban don ha ki jaka ba ki don. Imat, wat haba u dangkhynnah ruh, u Newton u don ka jingpyrkhat ba u

lah ha kawei ka sngi ban jubab ia kine ki jingkylli.

Haba u la rangbah bha, u la shem bun kiei-kiei ki bathymmai. U long u banyngkong, uba lah ban shem ia ka jinglong jong ka jingshai. Shuwa kane ym ju don ba tip da ei la pynlong ia ka jingshai.

Shisien u soh appl u la hap ha ka khlieh jong-u. Na kane u shem ia ka bor kaba pynneh ia ki metbneng ha la ki lynti. Ka iathuh ruh ia u ia kaei kaba ring ia baroh kiei-kiei sha ka pyrthei. Ka jinghap u soh appl ka la pynpyrkhat ia u. U la pyrkhat bad miet bad sngi, haduh ba un da shem da ki aiñ aiu ki khlur ki khih ha suiñ. U la iohi shai kdar bha ia kane kumba u la leit hi hapdeng ki khlur bad la bud ia ki ha ki lynti jong-ki.

Haba u dang pyrkhat kumne, u ju shong manla ka miet ha kawei ka jingtei ka bajrong. Hangne u ju iaikhmih ia ki metbneng lyngba ka ïit-dorbin.

U Newton u don uwei u ksew ialehkai u barit, uba kyrteng u Diamond. Ha kawei ka sngi, haba u la 50 snem, u la mih shabar na la ka kamra, u da iehnoh ia la u ksew uba iohthiah hajan ka ding. Kumba 20 snem u la trei-shitom shaphang ka jingshai. Halor ka miej, don shi-kynton ki kot ha kiba u da thoh baroh katba u shem ha ki 20 snem. Haba u kynrad jong-u u la mih noh,

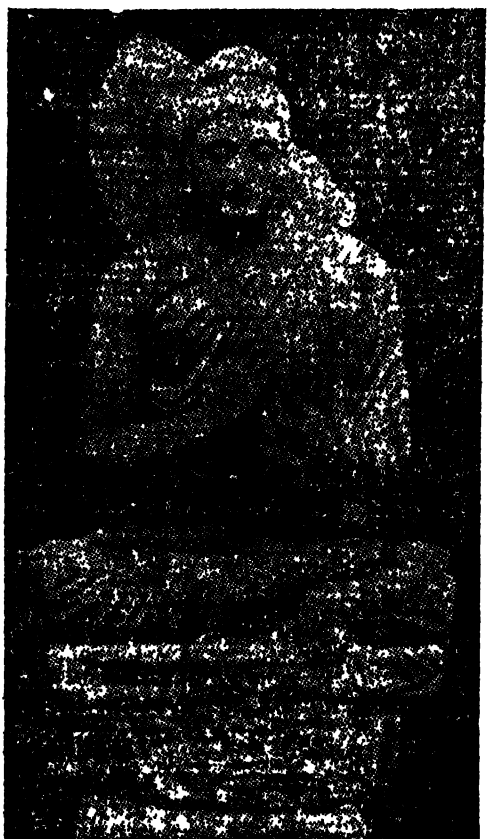
u Diamond u la khie joit bad rynsied halor ka miej, bad u la pynkyllon ia u mombati u bameh. Ki kot baroh ki la kem ding.

Tang shu lah ing ki kot baroh, u Newton u la plie ia ka jingkhang ka kamra. U la iohi baroh ki soh ka jingtrei-shitom jong-u ha ki arphew snem ki la kylla dpei lut khait. Hamar hangta hajan u ieng u Diamond uba dei ka daw jong ka jingjulor baroh. Ban da dei uwei-la-uwei u briew un jin da la pyniap ia u ksew hangta hi ha shen. Hynrei u Newton u la thap tok-tok ia u na ka met da ka jinglehsbun, la ka dohnud jong-u ka dap da ka jingsngewkthang mynsiem ka bajur.

"Ko Diamond, Diamond," u la ong, "Mem tip ei-ei ruh ia ka jingjulor kaba me la pynjulor."

U Newton u la im tymmen shibun, bad u la iap, u da ioh ki burom haba u la 88 snem ka rta. Hynrei um ju salia ei-ei ruh shaphang ka nam bad ka burom. Baroh kaba u la tip ka la pynsngew ia u ba u tip tang khyndiat eh.

"Nga sngew halade kum u khunlung," u la ong, "uba ialehkai harud duriaw. Nga tam hangne-hangtai ia ka shynrong ka baphylla lane u mawleiñ. Hynrei ka duriawbah ka jingtip ka don sha lyndet jong-nga."

U BUDDHA.

42.—U Duwai Bha-eh.

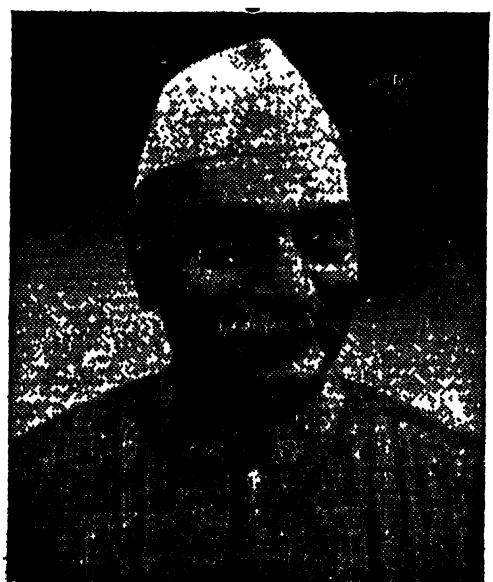
(*He prays best.*)

Ha kawei ka sngi, katba u Siddhartha bha-mynsiem u dangkiew arted ia uwei u lumrit, u la iakynduh shikhrui ki-blang bad ki lang-brot iong kiba iaiaid kyllain suki jai ba ki hiar arsut sha ka pyntha. Bun na ki ki iadait ia u phlang, bad kiweipat ki iaiaid saphred na ka lynti ban leit dih-um na ki wahduit. Hyn-rei la don ha ka kynhun kawei ka kmie-lang-brot ryngkat bad artylli ki khun-langbrot. Uwei na ki u la long u badkoh ba u mynsaw, bad u iaid-shitom bad ka mih-snam; uwei pat u la long u bakoit-bakhiah bha mlon, bad u mastieh kylleng-kylleng. Te ka kmie-blang ka bapli ka la dei ban shu mareh shane-shane shatai-shatai ban khmih bniah ia baroh ar ioh uno-uno u lah ban jah sakma. Ka la pisa mynsiem bha wit.

Haba u Siddhartha sbun-mynsiem u la iohi ia kane u la wan hiar bak-bak bad u la ong ha ka kmie-langbrot, "Ko kmie-langbrot kynrad, wat khih khuslai! Shano-shano shaba phin leit, Ngan bah ngan kit ma-nga ia u khun dkoh jong-phi." U la bah khop ha la ki tyrpeng ia u khun-langbrot u bamih-snam arsut ia uta u lum.

(*Kane ka jingiathuh ia iwei i jingjia ha ka jingim u Siddhartha ba la khot hadien Buddha.*)

"U ieit eh uba duwai bha
Baroh bad rit bad khraw ;
Blei baieit ia ngi u da ieit—
U ieit U Trai Nongthaw." (Coleridge).

U Dr. RAJENDRA PRASAD,

u President u banyngkong jong ka India Laitluid.

U long u rangsaidthma, u riewnang-riewstad, u nongthoh-histori, u riewproh-jabieng, u nongseng-thymmai ia ka bha-lang, u riewkhraw-pyrkhat bad u nonghikairaghah.

43.—Lai Tylli ki Jingkyntu.

La ai hangne tang lai tylli ki jingkyntu da u Dr. Rajendra Prasad, u President ka India Laitluid.

1. "Ka kam jong-ngi kum ka Jaidbynriew Laitluid ka dang shu sdang. Ngi la dei ban iakynduh bad ki jingeh hapoh, bad la kah ia ka syngit bneng da ki lyoh badum shabar. Ngi la hap ban panpoh ia la ki syngkai hi triang bad ban iatur ia ki. U Blei u iarap ia kito kiba iarap ialade-hi. Kumta to ngin iapynioh kynti ia ka jingiarap U Blei. (26. 1. '51).

2. "To ngin iaduwai ha U Blei ban ai ia ngi ka bor ka sor kumta ba ngi lah ban pyni ialade kiba iadei-dor bad ka jinglaitluid kaba ngi la ioh." (8. 4. '51).

3. "Ngi long ki nongiohpateng ia ka Mynwei ka bakhraw bad ki nongsaiñdur ia ka Lawei ba kham bha bad kham shlur. Da ka jingaiei U Blei ryngkat bad ka jingiatrei shitrhem lang ka jong ki kynhun briew jong-ngi baroh, ngi lah ban jop thiaw ia ki jingeh kiba pynwit ia ka lynti jong-ngi, bad ngin iaiaid shaphrang ha ka jaka-kyntang jong ka jingsuk, ka jingmanbha bad jingroi badonbnrom." (15. 8. '51).

Phah ia ki khyanah ban spel ia kine ki jingkyntu baroh lai tylli.

44.—U Khasi.

Ymdon briew, lehse, ha ka pyrthei, u kynja basngewthuh uban num sngewsarong ia la ka jaid ka kynja na kaba u dei. Haba ong sngewsarong kam mut sngewhangamei, hynrei sngewphuhmat ne sngewtynnad. Haba kren ia ka jaid, u briew u sngewburom ialade ba u dei na ka.

U Khasi u dei ban sngewphuhmat ba u dei na ka jaid ki riewshlur. **Ghazi** (Khasi) ha ka ktien Arabic ka mut u riewialehthma (*warrior*) ne uno-uno uba ialeh ban pynieng ia la ka jingngeit. U Khasi u dei na ka jaid Kshatrya kaba mut u shipai. Ki Khasi hyndai ki la long ki khla-ka-wait. Ka histori ka iathuh ia kata. Ka jingsynshar jong-ki ka iar shaduh ki pud ri thor, kata ka jaid nongsynshar, ka jaid bakhraw. Ki Khasi ki dei ka jaid ki riewshynrang ki bym ju rieij ban ialeh na ka bynta ban ri ia la ka burom ; ki kham kloi ban iap ban ia ka jahburom. Ki long ka jaidbynriew ka baieit ia ka hok bad ki babat ia la ka jutang. Wei ki la khlei la ka ktien, kim ju nguid pat, kata kim ju kylla shuh. Ka long ka badei ban sngewsarong ne phuhmat ba u briew u dei na kata ka jaid. Hynrei ki Khasi mynta ki la long khleh than haba la iashong khleh. Bad haba la iakhleh khawlang than, ka jinglong bamynshuwa ka la troin noh, bad ka

lajan iap sdot. La kumno-kumno ka dang shu don hi ka dak ka jinglong ka bamynshuwa ha ki katto-katne ki riewshisha ki bamynta.

Napdeng ki samla jong-ngi la bun kiba la leit sha ka kam thma, bad ki la long shipai beit ruh. Don kiba la long riewsuiñ kum ki nongsiat suiñ, ha ki liengsuiñ ha ka por thma pyrthei ka baar. Ngi sngewbha ban tip ba ki la pyni ka jingtbit bad jingshlur ruh. La ngeit ba ka snap ki kpa hyndai ka dangdon ha ki.

Lada ai ka jinghikai ka babha bad bapaka, u Khasi un tbit kat uno-uno u nongsepngi ne u nongmihngi ha kano-kano ka kam ruh.

45.—Ka Jingieit Khun.

U Ivan Tourgeneve u iathuh ia kawei ka jingjia ka baphylla kaba pyni katno ka sim kmie ka la pynpaw ia ka jingleit jong-ka ia la ka khun, "Nga leit phai sha iing na ka bawan behmrad bad nga dangkiew ia ka lynti kper." U ong. "Ū ksew jong-nga u nangmareh na khmat na khmat jong-nga. Kyndit-kyndit ka shu sangeh ngek ka jingiaid mareh jong-u, bad u la sdang ban shu iaid tuiñ-tuiñ kumba u sma dien mrad ei-ei shakhmat.

Nga peit artad-artad lynti; bad Nga la iohi kawei ka sim saro ka badangrit. Ki rud shyntur jong-ka ki stem, bad ka khlieh jong-ka ka don ki sner sim ki bajem mop-mop. Ka la hap na ka skum (ka lyer ka bajur ka la beh bad ka la khynñiuh ia ki dieng ki siej ha kper), bad hangta ka thiah lyngktop bad kam khih kam ksar. Tang teng-teng eh ka pynkhih kyiuh kor-kor ia la ki thapniang rit bym pat san bha.

U ksew jong-nga u la iaid bha sor shaphang ka saro rit. Nangta shu kyndit-kyndit, la suh wiaw jingwiaw na khlieh u dieng, ka saro heh thoh-iong ryndang kumba hap u maw hamar ka khmut u ksew. Bad la ka jinglynñiar kap-kap basngewsangsot, ka la pashat ialade shisien, arsien, laisien hamar baang ka shyntur bad tyngam u ksew. Nangta ka iada ia ka sim khun da la ka met. Ka met ba la mynsaw ka la khynñiuh ker da ka jingshyrkhei; ka la sdang ban mihsnam; ki jinglynñiar rit ki la kham jur bad kham eh; bad ka sim ka la nang-tlot bad ka la dkut mynsiem artad. Ka la kheiñduh ialade khnang ban pynim ia la ka khunrit.

Katno u mrad u baheh ishyrkhei u ksew u la dei ban paw ha ka! Hynrei kam lah satia ban shu shong palei hangto halor tnad dieng. Ka bor kaba kham khlaiñ ban ia ka mon hi ka la thom ia ka. Ka dei ka bor ka jingieit.

U ksew u la shu ieng tyngheng bad u la kynran iam-rem da dien. Shai kdar u ruh u la dei ban iohi ia kata ka bor. Nga ting ia u sha nga, bad ka jingsngewburom ka la wan lap halor jong-nga, bad nga la iaid noh bak.

Haoid, wat rkhie. Da shisha ka dei ka jingsngewburom kaba nga sngew hakhmat ka sim ka bashlur, bad ka jingshlei ka jingieit shitrhem jong-ka.

Ka jingieit, Nga pyrkhat, ka kham khlaiñ shisha ban ia ka jingiap bad ia ki jingshyrkhei ka jingiap hi !!"

46.—U Khun Tipsngi.

Ha pneh jaiñsem u khun u theh
Tyngka b'u wan die phan.
Manla ka por kumne u leh ;
Ym da dei ban da pan.

"Ha khmih, ko kpa, une u khun
Tyngka u la wan rah.
To ñiew ia ki ba phin sngewhun."
I'u kpa ka kmie ka phah.

"Kumno ka iew ka hat ka bha,
Imat lah ban iohnong ?"
Kylli phuhmat sngewbha u kpa,
Ynda u poi ha shnong.

"Phim thied sopti", kmie ka kylli,
"Haba phi don peisa ?"
"Ngam lah, te mei, ban shu leh hi."
Ong sa u khun samla.

"Spah ka hajar ka khun jongno !
Jingstad, te, ka batam—
Ynnai, kmie, yn leit kit shano ! "
Kumta kpa u kren jam.

"Tang i'u bastad briew ki burom,
Mynta khie leit shong skul ;
Katba dang lah, ieh ngin shitom ;
Ka ch ka shit ngin tur."

Thik shi-hukum khun u kohnguh
I'u kpa balah baiai.
La jingpule u minot ruh,
Kumba jingmut u rai.

Ban shai kum Lurstep baphyrnai,
Ki briew kin iaipeit ruh ;
Ia Meirilung ban ai jingshai,—
Hangne don jingkyrkhu.

47.—U Bidyasagar.

U BIDYASAGAR.

U Ishwar Shandra Bidyasagar u dei u nong-Bengal. La ai ia u kumba dei hok ia ka nam Bidyasagar namar ka jingkhraw ka jingnang-jingstad jong-u. La kha ia u Bidyasagar ha ka snem 1820 ba kawei ka nongrit, Birshingha ha ka distrik Midnapore. U kpa jong-u, u Thakurdas Banerjee, u la long u baduk shibun, hynrei u la lah ban ai jinghikai ia la u khun katban biang ha kito ki sngi. Ynda u khynnah Ishwar Shandra u la dap san snem la phah ia u ha ka skul rit **Pathsala** katto-katne snem. U nonghikai

jong-u u iaroh ia u na ka bynta ka jingminot bad jingkynmaw jong-u. Nadien nangta u kpa jong-u u la leit lam ia u sha Kolkatta bad u la pynrung skul ia u ha ka Sankrit Koliej. U la minot bha thop la ka jingpule baroh hynñiew snem, bad u la pass na kato ka Koliej. U la long uwei na ki khynnah ki babha tam na kato ka skulbah. U la ju ieng nyngkong barobor ha ka jingialeh eksamin. Ka Sorkar ka la ai ha u ia ka nam Bidyasagar na ka bynta ka jingstad bad jingshemphang jong-u.

Ynda u la pyndep ia la ka jingshong skulbah, la thung Nonghikai Rangbah ha ka Fort William College ha Kolkatta. Da ka jingiaiminot bad jingtbit jong-u u la nangkiew kam ter-shi-ter kat haduh ba la thung u Rangbah Nongpyniaid ia ka Skulbah Sankrit. U Ishwar Shandra, katba u dangdon ha kato ka skulbah, u la pynmih shibun ki jingpynkylla thymmai. Hadien la thung ia u kum u Rangbah Khmih Skul (*Inspector of Schools*). U la plie shibun ki skul katba u lah, katba u dang long u Rangbah Khmih Skul. Ha ka bakut u la iehnoh noh ia kane ka kam baheh tulop, namar um iadei jingmut ha ki katto-katne ki kam bad ki bahalor. U Bidyasagar um da suidñiew eh ia ka ioh tyngka.

Te u la sdang ka thoh-kou thoh-sla ha la ka-jong ka ktien Bengali. U la long u nong-

thoh-kot u batbit shibun. U la thoh ki kot Bengali na ka bynta ki khynnah rit, namar shuwa kane ka por ym shym pat don ki kot ki babha na ka bynta jong-ki. U la pynjem bad pynbha ia ka jingthoh Bengali jong kito ki sngi, bad u la thoh shibun ki kot-pule ha ka rukom ka bathymmai. Kane ka la plie ka lynti ha ka bapynmih ki kot ia ki khynnah rit ha Bengal. U la thoh ruh ki kot na ka bynta ki nongpule paidbah ki bamyntoi bad badonkam shibun. Katto-katne na ki ki long kiba lah die bha shibun, bad ki la pynioh tyngka shikaddei ia u. Bun na ka tyngka ba u ioh u la pynlut ha ka jingiarap ia ki khynnah-skul ki bashitom.

Nalor ki skul ba u la seng mynba u dang-long nongjngoh skul, u la seng kawei ka skulbah ba khot ka Metropolitan Koleij na ka bynta ban pyniar ia ka jinghikai skul ba kham shaneng. Ia kane ka skulbah la khot mynta ha ka kyrteng jong-u, Bidyasagar Koleij. U la ialeh tyngeh ban pynsaphriang ia ka jinghikai skul ia ki kynthei. Um ju thait ban leh bha ia la ki para-ri. Ban leh bha ia la ki para-briew ka long ka niam jong-u.

Ha ki por mynshuwa ki kynthei Hindu kiba la iap-lok kim ju lah shuh ban ioh-kha ioh-man, wat la ki lah ban long kiba dang-samla ruh. U Bidyasagar riewblei u la pyr-shang katba kot la ka bor ban pynmih ka

Aiñ Pynshongkurim Biang ia ki Hindu badei na ka jaid bakbraw. U la lah ban pynmih da ka jingialeh shitom jong-u ka aiñ ba lah ban pynshongkurim biang ia ki kynthei iap-lok hapdeng ki Hindu.

La u Bidyasagar u la long u badon-bakot, hynrei u riam u beit kum u luk u lak. Shisien u Bidyasagar u la leit sha kawei ka nongrit ban leit iashem bad uwei u lok. Hamar ba u hiar na ka rel ba u shong, ka klass ka balai, ha ka jaka sangeh-rel, u la iohsngew ba uwei u khynnah samla u pyrta briew ban rah ia ki. pla thep jingthep jong-u. U Bidyasagar shisyndon u la pan ban rah ia ki. Uta u samla u la nang tharai ba uta u tymmen u dei u nongkit-nong. Kumta ki la iamih na ka jaka sangeh-rel, bad u samla u la nangjam kham shakhmat khyndiat na u Bidyasagar. Ynda la poi ha iing uta u samla u la tyrwa ban ai peisa ia uto uba u tharai nongkit-nong. U Bidyasagar um treh peisa satia. Hadien katto-katne, uto u samla u la tip ba uto u nongrah pla u dei pynban u Bidyasagar ba khraw-mynsiem. Uto u samla u la sngewlehraiñ hi suin ia ka rukom ba ula leh ia u Nonghikai u bakhraw. Ha kane ka rukom u Bidyasagar u la hikai kumno ban iarap ialade.

U Bidyaagar u la leh shibun ki kam babha. Da ka jingiarap ki lok ki jor u la plie ka skulbah na ka bynta ki kynthei. Ka

jingkoit-jingkhiah jong-u ka la sniew namar ka jingtrei palat than. U la iap ha ka 1891 bad la bynnud ia u kat ki baman.

48.—Ka Janmiet.

Jingshai la leit, Śngi ruh la sep,
Don khlur balieh ha sahit-bneng ;
I'u phlang bajrong umjer la tep ;
Ha suiñ lyntait ki her kylleng.

Leit dem ban thiah te ki khunblang,
La slem sha skum sim ki leit dem ;
Jai ka lyer ; bad ha ṅguiñ-nguiñ lang,
Ki dieng ha khlaw sla ki pyndem.

Hapoh badum Ngan nym sheptieng ;
Śngewtngen kynjai kum ha bashai ;
B'U Blei hajan jong-nga u ieng,
Un da un ri haban da shai.

U bat lut khoit ha kti kamon,
Baroh bariewspah bad baduk ;
Ngi thiah, ngi shong bad ngi U don,
B'U ieit ia ngi, te ngi śngewsuk.

49.—U Thomas Alva Edison.

U THOMAS ALVA EDISON.

Uwei na ki riewstad ki bapawnam ha ka pyrthei mynta na uba ngi la ioh bun ki jingmyntoi bad ki jingaram ha ka trei ka ktah bad ka iaid ka ieng u dei u Thomas Alba Edison, u nong-Amerika. U long u nongshem-buit shaphang ka gramophon, ki sharak leilieh, ki rel bad ki kali bapyniaid da ka elektrik, bad ka kor pyniaid ia ki dur ha ki sinema mynta, bad kiwei-kiwei de ki jingshem-buit ki bathymmai kiba ka pyrthei ha ka juk mynta ka pyndonkam.

La kha ia u ha kawei ka nongrit ha ka Hima Îasohlang ka Amerika ha ka snem

1847. Ki kmie ki kpa jong-u kim long ki briew ki bariewspah. Kim shym la lah ban ai ka jinghikai ka babiang ia u haba u dangrit. Hynrei naduh ba u dang khynnah hi u la long u basngewbha ban wad jingtip-jingnang. U la don ka jingangnud ban da tip thikna kumno la leh ia kiei-kiei bad kumno la thaw ia kiei-kiei ba u iohi. U shait kylli bniah ha ki nonghikai ban batai ia ki.

U Edison u la leit skul ynda u la heh. Namar ba ki kmie ki kpa ki long ki baduk, ki la pynkynriah noh ia u na skul tang katto-katne snem. Ka kmie ka la shu hikai hi ia u ha la ïing Hapoh ka jingialam ka kmie ka bastad bad babha-mynsiem, u khynnah Edison u la roi khala-khala. Kawei na ki kot kiba u la ioh ban pule ha kita ki por ba u dangrit ka dei ka kitab ba khot *Ensaiklopœdia.* Kane ka kitab ka ai jingtip shaphang bun kiei-kiei. Lehse na kane ka kot u la nang ban pynleit jingmut ban shem da kumno la pynlong ia kiei-kiei. Namar ka jingduk, haba u dang khad-ar snem ka rta u la dei ban wad la ka bam ka dih. U la sdang trei-kam da ka badie kotkhubor ha ka rel kaba iaid hapdeng ka shnong jong-u bad ka nongbah Detriot. U la trei minot la ka kam bad u la nangroi shibun haba u la dap khad-san snem ka rta. U la ialeh katba kot la ka buit ka bor ban pynbit ia la ka jingioh-jingkot, bad ban pynroi ia la ka

jingnang-jingtip. Namar ba u la pynleit jingmut eb ha ka kam-elektrik, ki tyngka peisa ba u la kynshew-kyndiap baroh u la pynlut ha ka bathied ia ki tiar ki tar ki barit ban pyrshang ban shem-buit ki bathymmai shaphang jong-ka. Na la ka jingtrei ha ka por balait u ju leit khmih ia ki kamra teligraph ha ki jaka-trei (*station*) bad u la pyrshang katba u lah ban tip shuh-shuh shaphang ka kam-teligraph.

Ha kawei ka sngi katba u dangieng ha ka rynsan ka jaka sangeh-rel, ba u ap ia ka rel ba ka wan, hamar hangta u la iohi ia u khynnah rit ba u ialehkai hamar khmat jong-ka. Sa ba kan tylliat ka rel ia u khynnah. Hynrei, kumta-kumta, u Edison, khlem da kheiñ shuh ia la ka jingim, u la rynsied bran shakhmat, u la bat khak ia u khynnah bad u la kyndat bak ia u sharud shuwa ban ioh tylliat ka shalyntem rel, bad kumta u la ioh pyllait-im ia ka jingim u khynnah rit. Ban pyni ka jingsngewnguh ia u, u kpa uta u khynnah u la tyrwa ban hikai ia u Edison ia ka kam-teligraph. U Edison u la pdiang ia ka jingtyrwa da ka basngewnguh bad u la pynleit lut la ka jingmut-jingpyrkhat sha ka kam-teligraph kum ka lad ban ioh la ka bam ka dih. Ha kane ka kam u la da tbit tyngeh ha ka bapdiang bad baphah khubor teligraph.

U la trei kum u nongphah khubor teligrah bun snem ha ki bun bynta ka Hima Iasohlang ka Amerika bad Kanada. U la pynleit ia la ka por ka balait baroh ha ka jingpule-minot ia ka khemistri bad elektrisiti bad ha ka jingwad-buit khnang ban nang pynbha shuh-shuh ia ki tiar ki tar phah teligraph.

Haba u la don arphew ar-snem, u la leit sha New York. La um don peisa tyngka ha ka met, namar ba u long u batbit bha ha ka kam-teligraph, u la ioh pahuh ka bam ka sa hangta. Um da sudkhai eh ia ka lum spah lum phew, hynrei u iaipyrshang ban wad lad wad lynti ban kham pynbha ia ka jingtrei-kam-trei-duk kumba leh kiweipat ki nongwad-buit ki bakhraw bad bapawnam ha ka pyrthei.

U la pynpaw ia la ka jingtbit bha haba u la leit trei-kam ha kawei ka kompeni teligraph ka baheh kat haduh ba la thung kam ia u hangta ha ka tulop lai spah dollar shibnai. Kane ka kam ka la pynioh peisa ia u shibun kumba u la mut. U la ioh seng ioh dang bha katban biang mynta.

Une u nongshem-buit u bakhraw u la iap noh ha ka snem 1931.

50.—U Riewbukhir bad ka Ksiar.

La don shisien uwei u briew uba la don kyrhai ki khyndew ki shyiap, hynrei, namar ba u ieit ia ka ksiar palat ban ia kaei-kaei baroh ha ka pyrthei, u la die lut khoit khait ia ki khyndew ki shyiap baroh kiba u la don, bad u la pynkylla ia ki baroh sha ki bun bah ki lyngkhot ksiar. Ia kine ki lyngkhot ksiar u la saiñ ban long tang kawei ka lyngkhot ksiar ka baheh bha mlun, ia kata u la btep bha khop hapoh khyndew ; bad u la shu pyrkhat hi khliaw tang ia kane ka lynglun ksiar ka baheh, palat ban ia kaba u pyrkhat shaphang la ka tnga, ne la ki khun, ne wat ia la ka jingim hi. Manla ka step u shu dem leit khmih ia ka, ban peit ba ka dangdon, bad u la syrpai syrpud ia ka barobor.

Te la iohi ia kane ka jingleh u riewbukhir da ki briew kiba peit sian ia u barobor. Hadien-hadien la lap ia ka jaka ha kaba u buhrieh ia kane ka jingkynshew, bad ha kawei ka miet uei-re-uei u la tuh noh bak ia ka.

Ha kawei ka step, u riewbukhir u la leit kumba u la ju leh mynshuwa ban peit ia ka ksiar, bad haba la shem ba kam don shuh hangta, u la jan khie lymmir hi thlim na ka jingsngewsih bad jingbitar shla.

" Balei sha, iaei phi ksaid lyngkhum katne-katne ?" La kylli uwei na ki paramarjan

jong-u ia u. "Phim da don ka spah ka hajar shisha, da kumno phi lah ban duh ia ka ? Phi la shu pyrkhat ruma-rutit ba phi la don ia kata, kumta phi lah ban shu pyrkhat ba phi dangdon hi ia ka haduh mynta-mynne. Buh da u maw ha ka jaka ba phi la btep ia kata ka lynglun ksiar, khot ia uta u maw kum ka jingkynshew jong-phi, bad kata kan shu long kumjuh kum ka ksiar jong-phi hi namar ka ksiar kam shym lah ban leh bha palat ia phi ban ia kaba lah ban leh u maw. Phim shym la pyndonkam ia ka ksiar haba phi don ia ka bad phi. Bad phim shym la pyndonkam ia ka katta katba phi dang kut jingmut ban num pat leh ei-ei ia ka nalor kaba shu buh khop ia ka ban shu peit kai".

Ka spah ka shu bijai-ei ha u briew lada un num pyntrei kam ia ka.

51.—U Sing bad ka Khnai.

Ha kawei ka por kawei ka nai-rit ka la hap hapoh ki tyrsim u sing u baradbah. "Waw, kynrad syiem", la lynñiar ka khnai; "Nga kyrpad ba phin sngewsynei ban num bam ia nga ; pyllait noh ia nga, bad lada phi pyllait-im ia ka jingim jong-nga, Nga lah, lehse, ban leh-bha kylliang ia phi ha kano-ma-kano ka sngi."

CHECKED

[illegible]al Library
Shillong.

Kumta u sing bha-mynsiém u la pyllait noh ia kata ka mrad ka barit, la u la rkhie iap-ang ha ka jingong ba un ioh jingiarap kylliang pat sa na kaba kum kato ka nai-rit.

Hynrei katto-katne por hadien kata, u sing u la leit ngat ha ka jingriam ki nongbehmrad, bad la teh la khum ia u ha khyndew da ki tyllai jar ki baheh bha mlun, bad la iehnoh ia u hangta. U la kyrhuh bad jyran radbah, bad u la ksaid katlah katiai ban lait, hynrei shu bijai-ei. Ha kata ka khyllipmat la wan mareh bak-bak, la kumnokumno, kata hi ka khnai kaba u la lah pyllait-im ia ka jingim jong-ka mynno kumto.

"Nga la iohsngew ia ka jingkyang bad ka jingjyran jong-phi," ka la ong, "kumta Nga la wan bran-bran ban iarap ia phi ; ka dei ka kylla jong-nga mynta, phi tip hi." Bad ka la sdang ban dait pyndkut ia ki tyllai kiba la khum ia u, haduh ba kin da dkut hi brai, bad la pyllait luid ia u sa shisien pat.

Wat i jingthaw i barit tam i lah ban pynpaw ia la ka jingsngewnguh na ka bynta ka jinglehsbun ; teng-teng ki badonbor ha ka pyrthei ki la ioh ia kaba ki don, bad ia kaba ki long na ka jingiatrei lang ki barit bad batlot-bor.

KA [illegible] STATE CENTRAL
LIBRARY, SHILLONG.

Ki Kot ba pynmih da ujuh u Nongthoh.

1. **Model English Translation,**
   Fourth Edition, Rs. 3/- each.

2. **New English Primer with Khasi,**
   Fourth Edition, Re. 1/- each.
   (To be reprinted).

3. **Ki Khasi Poems Ne Ki Sur Khasi,**
   Sien Shon ka Basaw, dor 12 ana kawei.

4. **Ka Kot Khasi Nyngkong,**
   Sien Shon ka Balai, dor 8 ana kawei.
   (Yn sa shon biang).

5. **Ka Sngithiang I, Ne Ka Kot-pule Skul-pdeng, Klass V bad VI.**
   Sien Shon Banyngkong, dor T. 1 ana 8.

6. **Ka Sngithiang II, Ne Ka Kot-pule Skul-heh, Klass VII bad VIII,**
   (La ai kyrteng thymmai ia "Ka Sngithiang" ha ka Sien Shon ka Baar).
   dor T.1 ana.12/-.

Lah ban ioh ia kitei ki kot na u Nongthoh bad ki nongdiekot baroh.

D. N. S. Wahlang,
Jaiaw, Shillong.